

Belvuran Kazası Tekke ve Zaviyeleri (1476-1876)

Hamit Şafakcı*

Öz

Bu çalışmada, Karaman eyaletinin Konya sancağına bağlı olan Belvuran kazasında bulunan tekke ve zaviyeler incelenmiştir. Bu anlamda vakfın devamlılığını sağlayan müteveli, nazır, cabi, kâtip gibi görevliler ve yaptığı işler üzerinde durulacaktır. Ardından tapu tahrir, vakıf ve muhasebe defterlerine göre verilen hizmetler ele alınacaktır. Sosyal hayatta önemli roller üstlenen tekke ve zaviyeler, eğitim ve kültür gibi birçok alanda faaliyet göstermişlerdir. Osmanlı döneminde Belvuran kazasında bulunan tekke ve zaviye vb. yapılar incelenirken o dönemdeki bazı yerleşim yerlerinin varlığı ve sosyal yaşamı da ortaya çıkmaktadır. Çalışmada Belvuran kazasında üç tekke ve otuz üç zaviye tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konya, Belvuran, vakıf, tekke, zaviye.

The Dervish Convents and Lodges of the Belvuran District (1476-1876)

Abstract

In this study, dervish convents and lodges of Belvuran districts in Konya sanjak bound to the province of Karaman are analysed. As such, the study also stresses on waqf staff, named as *mutewalli* (administrator of waqf), *nazir* (supervisor of waqf), *cabi* (waqf revenue collector), *kâtip* (scribe) who maintain the waqf and their works. Then, services of the waqf will be evaluated through title deeds registry (*tapu tahrir*), waqf and accounting records. Dervish convents and lodges served in the fields of education, culture and other fields and undertook important roles in social life. While analysing buildings like dervish convents and lodges located in the district of Belvuran during the Ottoman era, the presence of some residential places and their social life has emerged, too. In this study, three dervish convents and thirty three dervish lodges has been identified.

Key Words: Konya, Belvuran, waqf, dervish lodge, dervish convent.

* Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi/ARTVİN, hamitsafakci@artvin.edu.tr.

Giriş

Tekkeler, herhangi bir tarikata mensup dervişlerin, şeyhleri başkanlığında topluca zikir ve ayin ettikleri, müritlerin ise sürekli oturdukları yerlerdi. Büyük tekkelere âsitane, dergâh veya hânkah adı verilirdi. Zaviye ise tekkenin küçüğüydü. Bunlar şehir, kasaba ve köylerde ticari yönden önemsiz yollar üzerinde hayırseverler tarafından kurulur; gelip geçen yolcuların yeme ve barınma ihtiyaçları tahsis edilen vakıfların gelirleriyle ücretsiz karşılanırdı (Küçükdağ, 2005: 367; Ocak, 1978: 248-250). Ayrıca bu yerlerin imarı ve asayişi temin edilmiş olurdu. Boş bulunan topraklar üzerinde zaviyelerin tesisi oraları şenlendirmek, imar ve iskân etmek hususunda büyük rol oynamaktaydı. Dervişler gelip yerleştikleri yerlerde çalışıp üretim yapar, bu kazançlarının öşrünü ve resm-i zeminlerini de sahib-i arza verirler ayrıca oradan gelip geçenlere de hizmet ederlerdi (Barkan, 1942: 297, 299). Zira zaviyelere tanınan vergi muafiyetleri¹, tahrirler² ve benzeri resmi kayıtlarda dini sebeplere değil, yolculara verilen hizmetlere bağlıydı. Bu anlamda zaviyeler, dervişlerin ikamet ettiği, dini eğitimin verildiği, yolcuların konakladığı ve dini yaşamak ve yaşatmak için çalışan kurumlardı. Anadolu'daki birçok yerleşim yerinin derviş ve şeyh gibi zaviyeleri çağrıştıran kelimelerle anılması tekke ve zaviyelerin iskân siyasetinde de etkili olduğunu göstermektedir.

Köylerde ve yol üzerinde kurulan zaviyeler, masraflarını kendi üretim güçleriyle karşılarlardı. Yapılan bu üretim neticesinde kendilerinin ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi elde edilen gelirlerle zaviyenin bakımı ve tamiri, görevlileri ile misafirlerin yeme ve barınma ihtiyaçları da karşılanmaktaydı. Bütün masraflar çıkarıldıktan sonra geri kalan gelir, vakıf hissedarları arasında paylaştırılmaktaydı. Bir gezgin derviş ya da

yolcu misafir olduğu zaviyede üç günden fazla kalmamak şartıyla dilediği gibi yer içer hatta hayvanının ihtiyacını temin ederdi. Bazen zaviyenin şeyhi kendi mali durumuna göre fakir bir yolcuya elbise ve para yardımında bulunurdu. Zaviyelerde misafirler ise şöyle ağırlandı: Zaviyeye bir yolcu geldiği zaman kapıcı tarafından karşılanıp kim olduğu, nereden gelip nereye gittiği hakkında bilgi alınıp içeri alındıktan sonra eşya ve hayvanları yerleştirilir, hamama sokulur ve yıkanır. Oradan çıkınca bir odaya alınarak yiyecek ve içecek ikram edilirdi. Akşam namazından sonra zaviyede Kur'an okunur, daha sonra sema ve raks yapılırdı. Bazen gece yarısı zikir ve diğer nafile ibadetlere kalkılırdı (Ocak, 1978: 264, 266). Belviran Kazası'nda da benzer tekke ve zaviyeler vardı.

Osmanlı döneminde Belviran Kazası', Karaman Eyaleti'nin Konya Sancağı'na bağlı idi. 1476 ve 1483 yıllarında Konya sancağına bağlı bir kaza olan Belviran, 1500-1501 yılında Karaman Vilayeti kazalarından birisiydi. 1518 tarihinde Larendede Sancağı içerisinde değerlendirilen Belviran, kısa bir süre sonra bu sancağın ortadan kaldırılmasıyla Konya Sancağı'na bağlandı. 1530³ yılında, Karaman Vilayeti sancakları arasındaki Livâ-i Lârende üzerine yazılan derkenarda; *sancaklıktan bozulmuştur, sipahileri Konya sancağı sipahileri ile eşerler*, ifadesi Larenden'in kazaya dönüştürülerek Konya Sancağı'na bağlandığını göstermektedir. Belviran Kazası'nın 18. yüzyıldaki durumunu Kâtip Çelebi, *Belviran; Konya*

1 Karaman vilayeti kanunnamesinde vergi muafiyeti şöyle ifade edilmişti: ... *defter-i cedide sipahizade ve zaviyedar ve muaf kayd olunmuşlardır anlardan resm-i çift ve bennak ve caba ve avarız alınmaz...* (Erdoğan, 1993: 484).

2 Zaviyeler hakkında bilgi veren tahrir defterlerinde; zaviyenin adı, fiilen görev başında olan zaviyedarların adları, zaviyeye gelir olarak bağlanan vergi kaynakları, taşınır ve taşınmaz malları ile bu kaynakların yıllık gelirleri sıralanmıştır.

3 Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tarafından yayımlanan defterin tarihi 937/1530 olarak verilirken, defterin tarihi ile ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler için bkz. (Erdoğan, 2006: 30-31; Yörük 2005: 8-10). Defterde geçen ... *defter-i hakanide kayd olunması emr olunmağın Mehmed Paşa hazretleri ma'rifetiyle sebt olundu tahriren fi yevmi's-sabi aşer min şehri cümadiye'l-ahire sene tis'a ve işrin ve tis'amie* ifadesinde 3 Mayıs 1523 tarihi geçmektedir. Buna istinaden bir çalışmada 1523 yılı esas alınmıştı (Şafakçı, 2015: 16-17). Ancak defterin 1520'lerde yazımına başlanmasına rağmen 1530'larda bitirildiği düşünülmektedir. 1524 yılı tahrir kayıtlarındaki verilerle bu icmal defterdeki hane, nefer ve hâsılların büyük çoğunluğu aynıdır. Özellikle Belviran, Bozkır ve Hatunsaray ile ilgili bölümler karşılaştırıldığında bir uygunluk olduğu gözlenmiştir. 399 numaralı defterin Aralık 1524'te düzenlendiği bilindiğine göre bahsedilen yöreyle ilgili bölümün bu tarihten sonra yazılması gerekir. Bu nedenlerle defterin tarihi, tahririn bitirildiği 1530 yılı olarak kabul edilmiştir.

Sancağı'na bağlı, Aladağ ve Konya arasında bir kazadır diye aktarmıştır. 1868 yılında Belviran, Karaman Kazası'na bağlı bir nahiyeye iken, bu tarihte Bozkır Kazası'nın nahiyesi yoktu. Konya Sancağı'na bağlı nahiyeler 1876 tarihli *İdare-i Nevâhi Nizamnamesi'*ne göre yeniden düzenlenmiş ve bu tarihte Belviran Nahiyesi Bozkır Kazası'na bağlanmıştır. Bu düzenleme aynı tarihli Konya salnamesinde de dikkate alınarak Belviran, Bozkır Kazası'nın bir nahiyesi olarak gösterilmiştir (Şafakçı, 2013: 26-27). Osmanlı döneminde 1876 yılına kadar kaza statüsünde idare edilen Belviran Kazası'nda birçok vakıf eserler meydana getirilmiştir. Bu çalışmada XV. ve XIX. yüzyıllar arasında Belviran Kazası'ndaki tekke ve zaviyeler kuruluş dönemlerine göre aşağıda incelenmiştir (Grafik 1).

1. XIV. Yüzyıl Zaviyeleri

Bu dönemdeki zaviyeler Afşar Zaviyesi, Hacı Yusuf Zaviyesi, Sinan Seydi Zaviyesi, Şeyh Hocenti Zaviyesi, Şeyh Maruf Zaviyesi ve Şeyh Şekerim Dede Zaviyesi idi.

1.1. Afşar Zaviyesi

Vâkîfı Karamanoğlu Alaeddin Bey (1361-1398) olduğuna göre zaviye, XIV. yüzyılda yapılmıştır. 1483'te, Dağ Belviran'a bağlı Afşar Köyü'ndeki⁴ Afşar Zaviyesi adı, zaviye ile köyün adının aynı olduğunu göstermektedir. Muhtemelen zaviye, köyün adını almıştır. Alaeddin Bey bin Karaman tarafından yaptırılan zaviye, İbrahim Bey'in mektubu nedeniyle Musa Şeyh evladı tasarrufundaydı. Yaklaşık bir çiftlik olan 19 parça yerden vakfın *hâsıl-ı an öşr-i galle ve resm-i çift ve ağnam ve kovan ve öşr-i bağ ve gayriha 180* akçe geliri vardı (Erdoğan, 2003: 115; Çoşkun, 1996: 71-72; Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1: 39b*). 1500 yılında bu bilgiler tekrarlanmıştı. Buna ilaveten vakfı, İbrahim Bey'in mektubu ve Sultan Mehmet'in beratı ile Musa Şeyh evladı tasarruf etmekteydi. Görevlileri ayende ve revendeye hizmet etmekteydi. Bu tarihte gelirleri *el-galle keyl 60 kıymet 210, resm-i ağnam*

4 Günümüzde Çumra ilçesine bağlıdır.

50, öşr-i bostan 20 yekün 280 (TKGMA, *TD 565: 56b*) akçeydi. 1530 yılında ise, Alaeddin Bey'in vakfettiği yaklaşık iki çiftlik yani 19 parça yerden 280 akçe gelire sahipti (*387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman*, 1996: 96). Çeyrek asırda zaviyenin geliri değişmemişti. Ama vakıf yerleri iki çiftlikti. 1583 tarihli tahrirde yer alan perakende bir vesikaya göre, 12-21 Nisan 1679 tarihinde, Afşar Zaviyesi'nin zaviyedarı Mevlüt Beşe bin Abdülaziz'di (TKGMA, *TD 113*). Bunun dışında zaviyeye dair bir bilgi elde edilemediğinden zaviyenin kapandığı varsayılabilir.

Afşar Zaviyesi'nin vâkîfı Alaeddin Bey'di. Dolayısıyla zaviye, XIV. yüzyılda kurulmuştur. Gelen geçene hizmet eden zaviyenin 19 parça yerden oluşan çiftlikten elde edilen gelirleri vardı. Gelirleri arasındaki öşür geliri, topraklarını kiraya verdiklerini gösterir.

1.2. Hacı Yusuf Zaviyesi

Zaviye, Seniroğlanı Köyü'ndeydi.⁵ Zaviyenin adı Yusuf Fakih Zaviyesi olarak da ifade edilmişti.⁶ 1483'te, zaviyenin şeyhleri Ahmet Fakih v. Hacı Yusuf ile onun kardeşi Hacı İbrahim'di. Zaviyenin iki de hizmetkârı vardı. *Bir çiftlik yerlerinden öşür, nüzul ve kopçur-ı ağnam alınmaya ve avarız talep olunmaya deyü vakfiyeleri var buna göre 15 pare yer imiş timara kayıt olunmayub vakfa kaydedildi. Hasil-ı an öşr-i galle ve resm-i ağnam ve kovan ve gayriha 400* (Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1: 39b: 40a*; Erdoğan, 2003: 115; Çoşkun, 1996: 71) şeklindeki kayıtta İbrahim Bey'den (1423-1464) mektupları olduğu da belirtilmişti. 1500'de⁷ köydeki bir zemin

5 1583 yılı tahriri içerisindeki perakende bir vesikaya göre, Seniroğlanı Köyü Elmasun ile Sarioğlan yakınlarındaydı (TKGMA, *TD 113*).

6 Belviran'da Seniroğlanı adlı mevzideki zaviye, Hacı Yusuf bin Gühertaş Zaviyesi olarak da zikredilmiştir (VGMA, *HD 1133: 86a, 86b*). Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivindeki hurufat defterleri metin içerisinde kullanılırken sadece Belviran'a ait varaklar alındığından dolayı defter numarasından sonra verilen varak numaraları sol üst köşede verilen Osmanlıca numaralar kullanılarak sayfanın sağ "a" ve solu "b" olarak kullanılmıştır.

7 906/1500 tarihli defter, Hatipoğlu şöhrini taşıyan Nasuhoğlu Haydar ve Ali tarafından hazırlanmıştır. Söz konusu defter 234 sayfadır. 1500 yılından sonra hazırlanmış defterlerde bu deftere *Haydar Çelebi Defteri* denilmiştir (Erdoğan, 2006: 30).

ile Yarımca mezarası⁸ ve bir kıta bağ vakıflarıydı. Bunlardan toplam 655 akçe geliri vardı. Vakfiyede vakfın tevliyeti Ermenek Müderrisi Mevlana Abdülkadir'e şart olunmuştu (TKGMA, TD 565: 56a). Müderrise tevliyetin şart koşulması, zaviye ile medrese arasında herhangi bir çekişme olmadığı anlamına gelir. (Bu çekişme için 1500 lü yıllar çok erken değilmi?)

Seniroğlanı Köyü'nde bulunan zaviyedeki vakıf evladı 1501'de bir çiftlik yeri tasarruf etmişti. Ahmet Fakih veled-i Hacı Yusuf ve dört zaviye görevlisi vardı. 15 parça vakıf yeri olan zaviye, öşür ve örfiyeden muaftı. Beş neferin yazıldığı zaviyenin buğday ve arpa üretiminden 240, koyun resminden 135, kovan öşründen sekiz, bostan öşründen 12, çift resminden 36 ve badıhevadan 30 olmak üzere 461 akçe geliri vardı⁹ (BOA, TT.d 40: 196).

1518'de sekiz dervişin olduğu zaviyenin geliri köydeki bağ ve bahçeden olmak üzere 1.350 akçeydi. Vakfın gelirinin bir kısmı mütevelliyeye, bir kısmı ise zaviyenin misafirlerinin masraflarına ayrılmıştı (BOA, TT.d 63: 277). 1522'de de zaviyeye sekiz derviş yazılmıştı. Vakfiyesine göre zaviye, köy sınırındaki bir zeminden 250 akçe, köydeki bir kıta bağdan 100 akçe, köy sınırındaki

8 Nisan 1508'de Belviran kazasına bağlı Yarımca Köyü'ne bağlı 1.015 akçe hâsılı olan Suvarık mezarası yazıldıktan sonra bu kaydın üzerine şu açıklama düşülmüştür. Suvarık mezarası, Karamanoğlu İbrahim Bey zamanında Hacı Yusuf'un mülküymüş ve İbrahim Bey'den satın almış. Merhum Sultan Mehmet ol memleketi fethedince defter olunmak emri verilince yine Hacı Yusuf mülkü olarak yazılmış. Haliya defter olunacak mülk kayd olunmayıp timara verilmiş Hacı Yusuf'un oğlu Ertoğdu babasının hüccetini götürüp dergah-ı muallaya arz olunca eski defterlere bakılmış ve defterlerde Hacı Yusuf mülkü olarak yazdığı görülünce mülkiyet üzere eline hükmi hümayun verilip defter-i sultaniye dahi sebt olunması için emir olduğundan defter-i sultaniye dahi kayıt olunmuştur (BOA, TT.d 40: 266). 31 Ağustos 1599 tarihinde Yarımca adlı mezra, 270 yıldır vakfiye gereği tasarruf edilirken Mehmet adlı sipahinin bunu üzerine kaydettirdiği defterin kenarına yazılmıştır (TKGMA, TD 113: 258b). Bu bilgiye göre vakfiyenin tarihi 1329'dur. Dolayısıyla zaviyenin XIV. yüzyılda kurulduğu fikri buradan hareketle kabul edilmiştir. Suvarık mezarasının Hacı Yusuf mülkü olduğuna dair İbrahim Bey'in mektubunun olduğu 1522 yılında da belirtilmiştir (BOA, TT.d 455: 248).

9 1500 yılında Ahmet Fakih v. Yusuf Fakih (Pirifani) ve Mehmet v. O (Zaviyenin şeyhleri), Muhsin biraderi O (Hizmetkar), Musa Hacı v. Seydi Ali (Zaviyenin müşterek şeyhi), Hüsnü biraderi O (Hizmetkar), Seydi 'Arı v. Mehmedî kaydedilmişti (TKGMA, TD 565: 56a).

Yarımca mezarasından 1.000 akçe gelire sahipti¹⁰ (BOA, TT.d 455: 336). 1524'te, Mehmet v. Ahmet ile üç kişi zaviyedar kaydedilmişken gelirleri 1522 yılıyla aynıydı (BOA, TT.d 399: 451-452). 1530'da ise zaviyenin köydeki bağ ve bahçeden 1.350 akçe geliri vardı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 96).

1583'te zaviyenin gelirleri köy sınırındaki Yarımca mezarasından 1.000 akçe, köy sınırındaki zeminden 250 akçe ve köydeki bir kıta bağdan 100 akçe idi (TKGMA, TD 113: 258b). Köydeki bir kıta zemin de vakfiydi (TKGMA, TD 584: 48a). 1530 ve 1583 yıllarında vakfın gelirleri değişmemiştir.

Belviran Kazası'ndaki Suvarık mezarasından almak üzere Hacı Yusuf Zaviyesi'nin zaviyedar ve mütevellileri olan Ahmet bin Ömer ile Mustafa bin Ahmet kendi rızalarıyla Eylül 1761'de Veliyüddin'e görevleri bırakmışlardı (KŞS 100: 149-3). Suvarık isimli mezra mahsulünden almak üzere vâkıfın şartı gereği 2/3 hisse ile zaviyenin mütevellisi olan Veliyüddin ölünce damadı Seyyid Hüseyin bin Mahmut göreve getirilmişti (VGMA, HD 1082: 48b). Zaviyede zaviyedarlık ile tevliyet görevlerini aynı kişiler yürütmüşü¹¹ (VGMA, HD 1133: 86a; VGMA, HD 1075: 11b). Bu, zaviyede görev alabilmek için öncelikli evlat olmakla ilgiliydi ya da görevlilerin daha fazla ücret alarak işlerine odaklanmalarını sağlamak için yapıyordu.

1.3. Sinan Seydi Zaviyesi

Zaviye, Kozpınar Köyü'nde idi.¹² Ömer Seydi oğlu Sinan Seydi Zaviyesi'nin vakfiyesi ile zaviye hakkında İbrahim Bey'in mektubu vardı. Dolayısıyla zaviye XV. yüzyılda kurulmuştu. 1476 yılında, Musa Paşa bin Ömer Seydi adına padişahın hükmüyle mukarrer olan zaviyenin

10 XVI. yüzyılın ilk yarısında yine zaviyede sekiz derviş vardı. Vakfiyesine göre tevliyet öncelikle Mevlana Habil'e sonra çocuklarına şart koşulmuştu. 1.600 akçe geliri bulunan zaviyenin 960 akçe geliri misafirlere yemek yedirmeye ayrılmıştı (Kahraman, 2009: 125).

11 Zaviyeye yapılan atamalarla ilgili bkz. (VGMA, HD 1133: 86b, 87a; VGMA, HD 1078: 33b).

12 Karye-i Kozpınar, Tekke köyüyle marufdur (TKGMA, TD 113: 273a).

Belviran'a bağlı Kozpınar, Ova Belviran'a bağlı Karahüyük Çatı Köyü (Musa Paşa evladına Server Ağa vakfetmiş), Mezra-i Daylı Hacı ve Genç Karı, Armudsun Nahiyesi'nde Sultan Yeri, Ova Belviran'a tabi Leyle mezarı, Ova Belviran'a bağlı Seyyidi Üyüğü Köyü ve Ova Belviran'a tabi Tatarüyüğü Köyü (Uzluk 1958: 20-21) vakıfları arasındaydı.

1483 yılında Sinan Seydi bin Ömer Seydi Zaviyesi'nin meşihatini Şeyh Musa Paşa vakfiye gereği yürütmüştür. Ova Belviran'a bağlı Kozpınar köyü ile zemin-i Sultan der nahiye-i Armudsun hasıl-ı oşr ve örfiyye 1.932; Ova Belviran'a bağlı Çatkarahüyük Köyü vâkif Şeref Ağa hasıl-ı oşr ma'a örfiyye 748; Ova Belviran'a tabi Seydiüyüğü Köyü hasıl-ı oşr ve örfiyye 678; Ova Belviran'a tabi Tatarüyüğü köyü hasıl-ı oşr ve örfiyye 972; Sahra-yı Konya'ya tabi Çalıkıran Köyü hasıl-ı oşr ve ma'a örfiyye 1.932; Ova Belviran'a tabi Leyle mezarı hâli; Cemaat-i Duacı oğlanları Yörüklerdir hasıl 650; zemin der karye-i Ergalan tabi Belviran 3 dönüm hasıl 20 yekün 6.734 (Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1*: 38b; Erdoğan, 2003: 114; Çoşkun, 1996: 69-70) akçe geliri vardı.

1500 yılında zaviyenin şeyhliğine, vakfiye ve Sultan Mehmet'in mukarrnamesi gereği, Musa Paşa devam etmekteydi. Bu tarihte zaviyenin vakıfları ise şöyleydi: Ova Belviran'a bağlı Kozpınar ile Armudsun Nahiyesi'ndeki Sultan adlı zeminden 2.045 akçe; Ova Belviran'a bağlı Server Ağa'nın vakfettiği Çatkarahüyük Köyü'nden oşür hâsılı ile örfiyye 805 akçe; Konya sahasına tabi Seydiüyüğü Köyü'nden hâsıl-ı oşr ve örfiyye 1.463 akçe; aynı yere bağlı Tatarüyüğü Köyü'nden hâsıl-ı oşr ve örfiyye 1.298 akçe ve Çalıkıran Köyü'nden hâsıl-ı oşr ve ma'a örfiyye 1.464 akçe; Ova Belviran'a tabi Leyle mezarından galle 350; resm-i çift 36, resm-i benak 18, badiheva 18; Belviran'a bağlı Ergalan Köyü'ndeki üç dönüm zeminden 20 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 565*: 55a). Aynı tarihte Karakilisa Köyü'ndeki zeminde bir parça bağ, Çorgu adlı mevzide bir kıta yer, Üçkilise'de altı kıta yer, Durayda Köyü'nde beş parça yer, Yerköp-

rü'de bir parça bağ, Düdenbaşı'nda bir parça bağ ile Bahçe demekle bilinen yer ve içinde bir parça bağ, Mescit Değirmeni'nde yedi değirmen, Yerköprü'de iki parça bağ, Yerköprü Köyü'nde bir parça yer (içinde kayısı ağaçları var), Armudsun'da Uğurlu bağ ki harap, iki parça yer, bir parça bağ ki Sinan Seydi Türbesi'ne vakıftı. Pekul'de 1,5 değirmen, bir parça bahçe, Aşursaray Köyü'nde Hâsardı denilen yerlerden 350 akçe geliri olan zaviyenin toplam 9.175 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 565*: 55a).

1501 yılında Musa Paşa tasarrufunda olan vakıftaki görevliler avarız-ı divaniyyeden ve tekalif-i örfiyyeden muafı (BOA, *TT.d 40*: 231). 1522 yılında Mehmet v. Musa Paşa, Vefa v. O, İbrahim v. Ali Paşa ile Efendi v. O zaviyenin dervişleri olarak yazılırken altı da hizmetkâr kaydedilmişti. Aynı tarihte Çatkarahüyük köyü, Sultan Yeri mezarı¹³ vakıfları arasındaydı (BOA, *TT.d 455*: 241, 244, 355). 1524'te Sultan Yeri mezarı, Leyle köyü, Duacılar cemaatinin vergisi, Çatkarahüyük köyü zaviyenin vakıflarıydı. Aynı tarihte zaviyenin şeyhi Mehmet v. Musa ile altı zaviyedar vardı. Vakfın mütevellisi ise İbrahim v. Ali idi (BOA, *TT.d 399*: 335, 433, 435, 438, 450, 471).

1530'da Sinan Seydi bin Ömer Seydi Zaviyesi'nin Kozpınar köyü, Çatkarahüyük köyü, Leyle mezarı, Cemaat-i Duacı Oğlanları¹⁴ köyü ile Oğlan Köyü'nden elde edilen 9.086 akçe geliri vardı. Konya Kazası'na bağlı Seydiüyüğü köyü,

¹³ Bu mezra, Gödelesin ile Elmasun arasındaydı ve 3.100 akçe geliri vardı (BOA, *TT.d 455*: 355). XVI. yüzyılın ilk yarısına ait bir vakif tahririne göre; Kozpınar, Çatkarahüyük, Sultan Yeri mezarı, çeşitli yerlerdeki bağ, bahçe ve zeminler, Kalınıran köyü, Tatarüyüğü köyü, Seydiüyüğü köyü, Genç Karı ve Taylu Hacı mezarları, Pınarbaşı köyü, Belviran Yörükleri ve Kızılca vakif yerleriydi (Kahraman, 2009: 119-121). Buralardan vakfın 14.096 akçe geliri vardı.

¹⁴ Sakarlar Köyü'nde kaydedilen Belviran'da Yörükler olan Duacılar Cemaati 1501 yılında zaviyeye hizmet etmek şartıyla muaf ve müsellemler olarak denilmişti (BOA, *TT.d 40*: 234). 1518'de Mescid-i Gökçek Köyü'ndeki Duacılar Cemaati'nin rüsumu Kozpınar Köyü'ndeki Sinan Seydi Zaviyesi'ne sarf olunurdu (BOA, *TT.d 63*: 261). 1522'de *Cemâ'at-i Du'acılar tâbi' Zâviye-i Sinan Seydi der Kozpınar rüsumu vakfa sarf olunur* kaydı vardı (BOA, *TT.d 455*: 247). 1518'de zaviyede dört derviş ile altı hizmetkâr kaydedilmişti. Zaviyenin Çatkarahüyük Köyü'nde ve Leyle Köyü'nde vakıfları vardı (BOA, *TT.d 63*: 257, 260, 276).

Tatarüyüğü köyü ve Kalınviran köyü de vakfın gelirleri arasındaydı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 96). Aynı tarihte 19 nefer ve 12 haneden oluşan ve timar kaydedilen Karahüyük köyü de zaviyenin vakfıydı ve 151 akçe gelir yazılmıştı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 93). 1571 yılında bir ara zaviyenin medrese olarak kullanıldığı ve tekraren zaviye olduğu da görülmektedir.¹⁵

1583 yılında zaviyenin Üçkilise Köyü'ndeki altı kıta zeminden 570 akçe; Çatkarahüyük Köyü'nden buğday ve arpadan 4.800 akçe, bostan öşründen 25 akçe, değirmen resminden 15 akçe ve öşründen 10 akçe olmak üzere toplam 4.850 akçe; Leyle Köyü'nden buğday ve arpadan 1.450 akçe; Sultan Yeri mezrasından 3.005 akçe; Kozpınar Köyü'nden 7.400 akçe gelir yazılmıştı. Bu tarihte Abdullah v. Mehmet zaviyenin şeyhi ve Yakup v. O zaviyenin mütevellisi idi (TKGMA, TD 113: 238a, 242a, 267b, 273a, 275b, 277b). 1584 yılında Tatarüyüğü Köyü, Çatkarahüyük Köyü, Çalıkıvran Köyü (1457'de Server Ağa b. Abdullah vakfetmiş), Leyle, Erkalın Köyü'nde zemin, Karakilise Köyü'nde zemin, Üçkilise Köyü'nde zemin, Turayda Köyü'nde zemin, Yerköprü'de bağ, Aladağ'da zemin, bağ ve değirmen, Armutlu Köyü'nde bağ, Duacılar Cemaati vergisi, Gödelesün'deki Sultan Yeri zemini, Elmasun Köyü'nde zemin vakıfları arasındaydı. Vâkîf Alaeddin bin Halil bin el-Karaman idi. Dolayısıyla zaviyenin Alaeddin Bey döneminde kurulduğu söylenebilir. Bu yerlerden toplam 35.845 akçe geliri vardı. Kitabet ve tevliye günük beş, nezarete günük üç, imamet ve ezan görevine de günük üç akçe masraf yazılmıştı (TKGMA, TD 584: 47b-48a).

Yolculara harcanması gereken gelir, buraya har-

¹⁵ Evahir-i Zilkade 978/16-25 Nisan 1571 tarihinde, Belviran kazasında Kozpınar adlı köyde bulunan Sinan Seydi Zaviyesi demekle bilinen zaviye, 200 yıldan ziyade şart-ı vâkîf gereği zaviye olmak üzere tasarruf olunagelmisti. Pir Esed Seydi evladiyet üzere mutasarrif iken kadimden evvelkine ve şart-ı vâkîfa muhalif medrese olmuş. Pir Esed Seydi südde-i saadetime gelip rikab-ı hümayunuma rik'a sunup elinde olan vakıfname ve fetva-yı şeriyeleri gereği zaviye olmasını talep edince medrese ref olunub kadimden olageldiği üzere şart-ı vâkîf gereği zaviye olması emredilmisti (KŞS 2: 30).

canmadığı için zaviye görevlileri XVI. yüzyılın ilk yarısında uyarılmış ve şart gereği ilgili yere harcanması emredilmisti (Kahraman, 2009: 121). Zaviyelerde görevlerini gereği gibi yapmayanlar görevden alınabilirdi. Hatta vakfa verilen zarar tazmin ettirilebilirdi. Ağustos 1646'da zaviyenin mütevellisi olan Hasan; vakfın malını telef etmesi, vakfın gelirsiz kalması ve bir çeşmenin harap olması nedenleriyle görevden alınmış ve İvez adlı kişiye kaza naibinin arzı üzerine berat verilmişti (KŞS 8: 290-1). Bu tarihten sonra zaviyeye dair bir bilgi tespit edilememiştir.

1.4. Şeyh Hocenti Zaviyesi

Zaviye, Kuzviran Köyü'nde idi.¹⁶ Karamanoğlu Mehmet Bey,¹⁷ Şeyh Hocenti Zaviyesi'ne zengin vakıflar bağışlamıştı. 1400 yılına ait vakfiyeye göre; Yukarı Karaağaç ve Yukarı Bük mezralarının tamamı, Belviran Kazası'ndaki Üçkilise, Susuz Ovacık, Seniroğlanı, Simi ve Kuzviran köyleri arasında bulunan Ovacık Yazısı ve Kızılkuşu adında birbirine bitişik iki mezranın tamamı, Belviran'a bağlı Alibeyhüyükü ve Afşarvran köyleri arasında bulunan Sultancık ve Gündoğmuş adındaki iki mezranın tamamı, Kuzviran Köyü'ndeki Hocenti Çiftliği adıyla meşhur mezranın tamamı, Üçağıl'da bir kıta yer, Enharlı'da bulunan bir kıta yer, Belen Ardi'nda Taş Çakracık'ta bulunan sınırları belli bir kıta yer zaviyenin vakıfları arasındaydı (VGMA, d. 591: 113).

Karaman Eyaleti'ne ait tahrir kayıtlarında zaviyeye dair bir bilgi elde edilememiştir. Ancak 1501'de Kuzviran Köyü, 30 nefer ve 24 haneden oluşmaktaydı ve şehzade hassı idi. Köyde Yakub veled-i Hocendi (çift) ile Mehmet veled-i Yakup (bennak) yazılmıştı (BOA, TT.d 40: 209). Buradan Hocenti'nin oğlunun yaşadığı anlaşılmaktadır. Ancak daha sonraki kayıtlarda bu isme rastlanmamıştır.

1584 yılında, Şeyh Hocenti Zaviyesi ve Mescidi'nin Belviran'da bulunan vakıf yerleri ile bu

¹⁶ Zaviyeyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şafakçı 2016: 1-23. 1400 tarihli vakfiyesi olan zaviye, XIV. yüzyılda kurulmuştu. Zira 1364 tarihli vakfiyesi olan Şeyh Şekerim ile Şeyh Hocenti kardeşti.

¹⁷ Karamanoğlu II. Mehmet Bey ile ilgili bkz. Şafakçı 2016: 5.

yerlerden alınan öşür gelirleri kaydedilmişti. Vakfın; Karaağaç ile Yukarı Bük mezralarından 132 akçe, Kuzviran Köyü'ndeki tahminen 200 dönüm yer olan Hocenti Çiftliği'nden 300 akçe -buradaki iki dönüm yeri Mevlana Süleyman tasarruf eder ve öşürünü verirdi-, Ovacık mezrasından 480 akçe ve Kızılkuyu mezrasından 432 akçe geliri vardı (TKGMA, TD 584: 48b-49a).

Belviran Kazası Alibeyhüyüğü Köyü'ne ait temmetuat defterinde köy sakinlerinden tekkenişin oğlu Ali Efendi hakkında *karye-i mezbûr civârında vâki'* Kuzvirân karyesinde medfûn eş-Şeyh Hocenti vakfının mütevellisi olduğu yazılıdır (BOA, ML. VRD. TMT.d 9814: 37). Ancak Belviran Kazası içerisinde Kuzviran adıyla iki yer tespit edilmiştir. Birincisi, günümüzde Konya'nın Boz-kır ilçesine bağlı Sarioğlan Kasabası'nı oluşturan Kuzören Mahallesi'dir. İkincisi ise, Konya'ya bağlı Alibeyhüyüğü yakınlarındaki Kuzören Yaylası'dır (Şafakçı, 2016: 2). Yukarıda anlatılan zaviye, günümüzde Kuzören Mahallesi'ndedir.

1.5. Şeyh Maruf Zaviyesi¹⁸

Zaviye, Aşursaray Köyü'nde idi. *Vakf-ı camii ve zaviye der karye-i Aşursaray tabi Ova Belviran der tasarruf-ı evlâd-ı İsmail* şeklinde kaydedilen zaviyenin 1483 yılında şeyhi Abdülkadir v. Habil Fakih ve Halil v. Mehmet Fakih idi. Ayrıca zaviyenin üç hizmetkârı vardı. Karamanoğlu İbrahim Bey, babası Mehmet Bey ve dedesi Alaeddin Bey'den muafnameleri olduğundan mülkleri ve yerleri öşürden nüzuldan, kopçurdan, bütün avarız ve tekâlif-i divaniyyeden muaf olup ayende ve revendeye hizmet ederlerdi. Köy hududundaki 12 parça yerleri ki üç çiftlik yerdi. Buradan elde edilen gelirin üçte biri camiye, üçte ikisi ise zaviyeye vakf olunmuştu. Buğday ve arpadan alınan öşür, koyun ve kovan resmi ile bağ öşüründen 340 akçe geliri vardı (Erdoğan, 2003: 114; Çoşkun, 1996: 70;

18 Zaviye, Şeyh Maruf bin Şeyh Habil adıyla da anılmıştır. Ayrıca kazada benzer isimle bir de türbe zikredilmektedir. Belviran'da Selây isimli köyde Şeyh Maruf Gerhî Türbesi'nin bir akçe ile türbedarı olan Hacı Ali ölünce oğlu Mehmet atanmıştı (VGMA, HD 1133: 87a). 1840 yılında ise Şeyh Habil ve Şeyh Maruf vakıflarının masrafları birlikte yazılmıştı (KŞS 76: 127).

Atatürk Kitaplığı, MC.O.116/1: 39a). Alaeddin Bey'den muafnamesi olduğuna göre zaviye, XIV. yüzyılda kurulmuştur.

1500 yılında, Şeyh İsmail evladına şart koşulan vakfın, Karamanoğullarından aldıkları mukarremnameler nedeniyle muaf olduğu tekrarlanmıştı. Bahsedilen tarihte Abdülgani v. Habil ile Halil v. Mehmet Fakih zaviyenin şeyhleriydi. Abdülkadir v. Habil aslah evlat olduğundan zaviye ve caminin tevliyetini de yürütmekteydi. Bunların çocuklarından dört kişi ile zaviye hizmetkârı beş kişi daha kaydedilmişti. Hizmetkârlar içerisinde çerağdar adı verilen görevli de vardı. Caminin hatibi Pir Habil Fakih v. Mustafa Fakih iken kardeşi İshak ise caminin muarrifi idi. 12 kıta zeminden elde edilen gelirin 1/3'ü cami ve 2/3'ü zaviye vakfıydı. Vakfın toplam 2.000 akçe geliri vardı (TKGMA, TD 565: 55b).

1501'de, Aşursaray Köyü'ndeki üç çiftlik, cami ve zaviyeye vakfedilmişti. Denler mezrası da zikredilen zaviye vakıflarına eklenmiş ve zaviyede 13 derviş kaydedilmişti (BOA, TT.d 40: 259-261). 1518 (BOA, TT.d 63: 272) ve 1522'de Aşursaray Köyü'nden 11 kişi¹⁹ zaviyenin dervişiydi. Vakfiyeye göre, cami ve zaviyenin vâkîfi Şeyh Maruf'tu. Vakıf yerleri ile buralardan elde edilen gelirleri şöyleydi: Zemin-i Sultan Yeri, zemin-i Kemertaş, zemin-i Çukuryer, zemin-i Eğricekaya, zemin-i Ovacık, zemin-i Kayaaltı, zemin-i Çardak, zemin-i Kaşıkardı, zemin-i Dikülütaş, zemin-i Yukarıyer, 2 bab zemin-i asiyab ile bir kıta bağdan toplam 2.390 akçe geliri vardı. Belviran Kazası'ndaki Denler mezrası, Mecidkaya'daki Şekerim Zaviyesi vakfıydı. Ancak zaviye harap olduğu için yakınlarındaki Şeyh Ma'rûf Zaviyesi'ne ilhak edilmesi Haydar Defteri'nde kayıtlıydı. Buradan vakıf hissesi 1.000 akçeydi (BOA, TT.d 455: 330).

19 XVI. yüzyılın ilk yarısına ait bir deftere göre dervişler ve camideki görevliler şunlardı: Abdülgani v. Habil (Mütevelli), İbrahim v. Abdülkadir (Zaviyenin şeyhi), Burhan v. Mustafa (Caminin hatibi) ve onun biraderi İshak (Caminin imamı), Abdülaziz (Müezzin), Yusuf (Muarri) ile beş derviş yazılmıştı (Kahraman, 2009: 123). Aynı tarihlerde, cami ve zaviyeye ait vakfiyenin olduğuna değinilerek vakfiyeye göre vakfın gelirinin üçte birinin camiye üçte ikisinin ise zaviyeye ait olduğu belirtilmişti. Zaviyeye ayrılan gelirin 800 akçesi şeyhe yazılırken 2.400 akçesi misafirlere yemek yedirmek için ayrılmıştı (Kahraman, 2009: 124).

1524'te üç zaviyedarın olduğu zaviyede 1522 yılındaki vakıf yerleri aynen yazılırken geliri de değişmemişti (BOA, *TT.d* 399: 446). 1530 yılında vakfın köydeki 12 kıta zeminden elde edilen geliri 2.390 akçeydi (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 96).

1583 yılında, zaviye hademelerinin tasarrufunda 12 kıta olmak üzere 46 dönüm yer vardı. Bununla birlikte harap halde olan sekiz bab Mehmet Ağa Değirmeni ile 500 akçe bağ ve diğer gelirleri de eklenmişti (TKGMA, *TD* 113: 244a). 1584 yılında, cami ve zaviyenin köydeki 12 kıta zeminin 1/3'ü camiye ve 2/3'ü zaviyeye aitti. Şeyhlik, aslah evlada şart koşulmuştu ve vakfiyesinin tarihi 777/1375-1376 idi. Vakfın geliri ise 2.250 akçeydi (TKGMA, *TD* 584: 47b).

XVIII. yüzyılın ikinci çeyreğinde zaviyenin mahsulden elde edilen öşrüyle Abdullah görevi yürütmüştü (VGMA, *HD* 1133: 86b). Aşursaray Köyü'ndeki Şeyh Maruf ve Şeyh Habil Zaviyesi Vakfı'nın zaviyedar ve mütevellisi olan kişi, vakfın arazilerinden hasıl olan 90 kile aşarı ambara koymuş ama başkasının aldığını ifade ederek Nisan 1766'da sorunun çözülmesini istemişti (BOA, *AHK.KR.d* 11: 199).

Mart 1854 tarihinden yıl sonuna kadar Şeyh Maruf ve Habil Vakfı'nın Belviran'a bağlı Semhâl ve Memrûn mezralarından elde ettiği 300 kuruş gelirine 70 kuruş zam yapılmış. 48,5 kuruş 10 parası maaş-ı muharrir ve harc-ı muhasebeye²⁰ kalan 241 kuruş 10 para yemek yedirmeye ve sebile harcanmıştı (BOA, *EV.d* 15622: 19a). Vakfın Dutlu Dinek Köyü'nden de 455 kuruş geliri vardı (BOA, *EV.d* 15622: 36a). 1858 yılı muhasebesinde vakfın Dinek Köyü'nden 447,5 kuruş gelirinin 97,5 kuruşu tamire harcanmıştı (BOA, *EV.d* 15622: 98b). Dolayısıyla zaviye tamir ettirilmişti ve XIX. yüzyılda hala faaldi.

1.6. Şeyh Şekerim Zaviyesi

Zaviye, Belviran Kazası'na bağlı Alibeyhüyüğü Köyü'ndeydi.²¹ Şeyh Hocenti ile Şeyh Şekerim

²⁰ 1681'de Konya vakıfları, yapılan muhasebe için *resm-i sicil* olarak sekiz akçe ve *imzaya* 12 akçe verirdi (KŞS 26: 282-1).

²¹ Günümüzde aynı isimle anılan yerleşim yeri, Konya'nın

kardeşti (BOA, *İE. EV* 2813). Zaviyeyi bina eden *eş-Şeyh es-Sâlik kıdvetü erbâbi'l-menâkib zîdet ilâ eshâbi'l-menâsib eş-Şeyh Şekerim Dede ibni Abdullah Paşa* idi (VGMA, *d.* 2178: 77). Şeyh Şekerim Dede bin Abdullah Paşa Zaviyesi'nin 13 Nisan 1364 tarihli vakfiyesi vardır. Vâkif, Alaeddin Bey ibn Halil Bey ibn Mahmut Bey ibn Karaman'dı. Vakfiye suretinde vâkif '*Alâeddîn Beg ibni'l-merhûm el-mağfûr lehu es-sa'îd eş-şehîd el-ferîk ila rahmetüllahi te'âlâ Halil Beg ibni Mahmud Beg ibni Karaman* şeklinde ifade edilmiştir. Sınırları belli olan yer, zaviyeye vakfedilmişti (VGMA, *d.* 2178: 77).

Aşursaray Köyü'ndeki Denler mezarı, Şekerim Zaviyesi vakfıydı. Ancak zaviye harap olduğundan yakınlarındaki Şeyh Maruf Zaviyesi'ne ilhak edilmişti. Bu durum, Haydar Defteri'nde de kayıtlıydı (BOA, *TT.d* 455: 330). 1524'te Denler adlı mezarın 1.250 akçe geliri yazılmıştı (BOA, *TT.d* 399: 446). 1530 yılında Denler mezarı, Şekerim Zaviyesi vakfıydı. ... *mezkûr zaviye harap olduğu sebebden kurbunda olan Şeyh Ma'ruf Zaviyesi'ne ilhak olunmuşdur an fihi timar, hasılı timar 250* kaydı vardı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 93). XVI. yüzyılın ilk yarısına ait kayda göre Kuzviran Köyü'ndeki Şeyh Şekerim Dede Vakfı'nın vâkifi, Karamanoğlu Mehmet Bey bin Alaeddin idi. Ancak bu zaviye Alibeyhüyüğü'ndeydi. Vakfiyesine göre vâkifi Alaeddin Bey'dir. Mehmet Bey ise Şeyh Hocenti Zaviyesi'nin vâkifidir. 650 akçe geliri olan Denler mezarı sınırındaki anlaşmazlık, sınırları tam olarak belirtilerek çözülmüştü. Vakıf sahiplerinin elinde mülknameleri de vardı. Görevlilere 410 akçe, vâkifin ruhuna dua okuyacak Şerefeddin müezzinine 30 akçe ve misafirlere yemek yedirme masrafı olarak 800 akçe masrafları arasındaydı (Kahraman, 2009: 43). 1583 yılında ise mezarın vakfa katkısı 804 akçeydi (TKGMA, *TD* 113: 280a). 1584'te ise mezradan 821,5 akçe gelir elde edilmişti (TKGMA, *TD* 584: 47b).

1672'de el-Hac Abdurrahman Halife, Kuzviran

Çumra ilçesine bağlıdır.

Köyünden İlyas oğlu Mustafa'yı dava ederek Şeyh Şekerim Dede evlatlarından olduğundan bu kişinin nesline vakfedilen Sakarlar köyü yakınında bulunan ve hududu bilinen Denler adlı mezradan kalkan mahsulü bize vermesi gerekirken altı senedir vermedi, deyince durum Mustafa'ya soruldu. Onun inkâr etmesi üzerine köy halkından şahitlerin beyanı üzerine yılda ellişer kileden 300 kile zahirenin yarısı buğday ve yarısı arpa olmak üzere Abdurrahman Halife'ye teslimine karar verildi (Ceran, 1999: 175). Zaviyenin yıllık 25 kile buğday ve 25 kile arpa geliri olduğu anlaşılmaktadır.

Şeyh Şekerim Dede Zaviyesi'nin mütevellisi Şeyh Mustafa ölünce atadan vakıf evladından olan Ali'nin atanmasını Belviran kadısı arz edince muhasebe defterleri incelenmiş. Tevliyetin Abdurrahman üzerinde kayıtlı olduğu belirtildikten sonra vakıf evladından ise atanmasının uygun bulunduğu, 14 Ağustos 1686 tarihli berat verildiği ve 28 Ağustos 1686'da sicile kaydedildiği ifade edilmişti (KŞS 34: 289-2). Ağustos 1687'de Belviran Kazası'nda medfun Şekerim Dede ve Şeyh Hocenti Zaviyesi'nin beratla evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olan Mahmut ve Ali adlı kişiler arz göndermişlerdi. Arzda, zaviyenin eski mütevellisi Ali'nin kendi isteğine uygun kişilerden istifade ederek zaviyeye ait mezralardan elde edilen geliri, ilgili yerlere harcamayıp kendi masraflarına harcadığı ifade edilerek bu kişinin muhasebesinin *müfredât defterine* göre ilgili yerde incelenip durumun ortaya çıkarılmasını istemişlerdi. Söylenildiği gibi ise kişinin üzerinde vakıf gelirinden ne çıkarsa vakıf için alınması Konya kadısına emredilmişti (KŞS 34: 284-1).

6 Haziran 1694 tarihinde, zaviyenin görevlisi Mahmut (BOA, İE. EV 2813), Temmuz 1731'de zaviyenin zaviyedarı ve mütevellisi Şeyh Mustafa idi²² (VGMA, HD 1079/2: 116b). Zaviyede görev alabilmek için evladın aslahı olmak gerek-

22 Zaviyeye yapılan diğer atamalarda Mustafa'nın ölümü üzerine 1749'da Abdülaziz, onun ölümü üzerine oğlu Hasan, Hasan'ın ölümü üzerine ise oğlu Mustafa atanmıştı (VGMA, HD 1097: 99b; VGMA, HD 538: 55a). Bu bilgiler, görevin babadan oğla geçtiğini göstermektedir.

liydi (VGMA, HD 1079: 64b). Ağustos 1750'de zaviyenin tevliyeti ile birlikte zaviyedarı olanlar zaviyeye yapılan müdahaleye engel olamadığı için nazır gerekli olduğundan Şeyh İsmail Efendi atanmıştı. Nim müd ile nazırı olan Şeyh İsmail'in beratı 1754'te yenilenmişti. Onun ölümü üzerine yıllık nim müd buğday ile oğulları Seyyid Mehmet Sait ve Seyyid Mustafa atandı (VGMA, HD 1112: 22b; VGMA, HD 1106: 1b, 24a). 1844-1845'te Belviran Kazası Alibeyhüyüğü köyü temettuat defterinde Şeyh Şekerim Vakfı mütevellisi olarak Hancı oğlu Hüseyin'in vakıftan 250 kuruş geliri vardı. Aynı köy sakinlerinden Abdülaziz oğlu Hüseyin, Şeyh Şekerim Vakfı mütevellisiydi (BOA, ML. VRD. TMT.d 9814: 5-6).

Vakfın gelirleri çeşitli yerlere harcanmıştı. Şeyh Şekerim Dede Zaviyesi'nin Mart 1854'te Sultancık adlı mezradan elde edilen iki yıllık gelir toplamı 3.422 kuruştur. Bu gelirin 422 kuruşu tekke hademesine, 375 kuruşu maaş-ı muharrir ve harc-ı muhasebe ile 2.625 kuruşu yemek yedirme masrafı idi (BOA, EV.d 15622: 36b). Mart 1858 tarihinden şubat sonuna kadar yapılan zaviyenin gelirleri Baltalık mezrasından elde edilen öşür bedeli olan 2.122,5 kuruştur. Zaviyenin masrafları ise 322,5 kuruş tekkenin aydınlatılması için kullanılan kandillerin yağına, 225 kuruş yazıcı maaşı ve muhasebe ücretine, 1.575 kuruş ise tevliyet görevi ile fakirlere yemek yedirmeye ayrılmıştı (BOA, EV.d 15622: 104b). 1866 yılında ise 75 kuruş yazıcı maaşı, 200 kuruş muhasebe harcı zaviyenin masrafları arasındaydı (BOA, EV.d 20137: 2).

2. XV. Yüzyıl Zaviyeleri

Bahsi geçen yüzyılda kurulan zaviyeler vakfiye tarihleri ya da Karamanoğlu İbrahim Bey'den aldıkları mukarrernamelere göre tasnif edilmiştir. Buna göre kazadaki zaviyeler şunlardır:

2.1. Ahi Dede Zaviyesi

Ahi Dede Zaviyesi, Belviran Kazası'na bağlı Torla Köyü'nde idi.²³ Zaviye, Ahi Fakih olarak da

23 Konya'nın Güneysınır ilçesine bağlı Aydoğmuş'tur. Bazı

zikredilmiştir (BOA, *TT.d* 63: 269). 1501 yılında, Torla Köyü'nde Şeyh Mehmedi v. Mezd Şeyh²⁴ adındaki zaviyedar üzerindeki açıklamada babasının ve ecdadının İbrahim Bey'den avarızdan muafiyetnameleri olduğu kaydı (BOA, *TT.d* 40: 237) zaviyenin bu tarihten önce kurulmuş olduğunu göstermektedir. Bu nedenle zaviye, XV. yüzyılda kurulmuştur.

1522 yılında *cemaat-i dervişan-ı zaviye-i Ahi Dede der karye-i mezbur* adıyla Kasım v. Salih, Turak v. O ve Salih v. Emre Şeyh adında üç kişi kaydedilmişti. Aynı tarihte zaviyenin gelirleri; Kafir Karı Çiftliği ile diğer yerlerden 250 akçe ve Paşa Bey'in vakfettiği zeminden 100 akçe idi. Gelirler meşihate ve gelen misafirlere ayrılmıştı (BOA, *TT.d* 455: 253). Aynı köyde bir cami ile bir de mescit vardı. 1524 yılında ise Torla Köyü'nde bulunan Kafir Karı Çiftliği'nin kullanımı, köydeki zaviyeye aitti. Buradan 250 akçe gelir elde edilmişti²⁵ (BOA, *TT.d* 399: 443). 1583 yılında zaviyenin bir çiftlikten elde edilen buğday ve arpadan 360 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD* 113: 255b). Önceki yıllara göre bu yıl zaviyenin gelirlerinde biraz artış olmuştur. Bu tarihten itibaren zaviye hakkında bir bilginin olmaması, zaviyenin ortadan kalktığı izlenimini vermektedir. Ancak zaviyenin hangi nedenle ortadan kalktığı belli değildir. Zaviyenin ortadan kalkması; gelirlerinin azalması, vâkîf neslinin yok olması ya da köyün şenlenlenmiş olması gibi nedenlere dayanabilir.

2.2. Ahi Seydi v. Ömer Seydi Zaviyesi

Zaviye, Gömülce Köyü'nde idi.²⁶ 1501 yılında Ova Belviran'a tabi Gömülce mezrasında ataları Ömer Seydi evladından Veys ve Seydi veledani Ahi Seydi tasarruflarındaki ekinlerin kendilerine ait olması, aşar ve rusumdan bir şey talep

belgelerde ismi Dorla olarak da yazılmıştır (TKGMA, *TD* 565: 58a).

24 1451 tarihli Mevlana Yunus Fakih bin Sadeddin vakfiyesinde vakfa ait arazilerin sınırı belirtilirken Şeyh Mezd'in mülklerine de değinilmiştir (VGMA, *d.* 2178: 482).

25 Aynı tahrirde köyde *Hulefa-i Şeyh Hâmid* olarak Kasım v. Salih isminin yazılması (BOA, *TT.d* 399: 443) zaviyedeki görevlilerin Kepürce Köyü'ndeki Şeyh Hamid Zaviyesi şeyhini kendilerine önder kabul ettiklerini göstermektedir.

26 Gömülce, Kozpınar ile Üçkilise arasında olabilir.

edilmemesi hususunda Karamanoğlu İbrahim Bey'den ve Sultan Mustafa'dan muafiyet için mektupları vardı. Bu mezradan 70 akçe gelire sahipti (BOA, *TT.d* 40: 233). 1518 yılında, 10 dervişin bulunduğu zaviyeye, galle ve bağdan 130 akçe ile Yakacık mezrasından 100 akçe gelir yazılmıştı (BOA, *TT.d* 63: 298). 1522 yılında derviş sayısı aynıydı. Zaviyenin geliri aynı yerlerden elde edilmiş ve miktarı değişmemişti. Seydi Safa v. Ahi Seydi ismi zaviyeye adını veren kişinin oğlu olduğu izlenimini vermektedir (BOA, *TT.d* 455: 356). Dolayısıyla zaviyenin kurucusu, XV. yüzyılda yaşamıştı. 1524 yılında Gömülce Köyü'nde kayıtlı dört kişiden Seydi Safa v. Ahi Seydi *şeyh-i zaviye* diğer üçü ise zaviyedardı. Zaviyenin galleden 100, bağ öşründen 30 ve Yakacık mezrasından 500 akçe geliri vardı (BOA, *TT.d* 399: 472). Yeni kurulan köye ilk yerleşenlerin bunlar olması, köylerin kuruluşunda zaviyelerin ne derece etkili olduğunu göstermektedir.

2.3. Ali Efendi Zaviyesi

Ali Efendi Köyü'ndeki²⁷ zaviye, ayende ve revendeye hizmet ederdi. 1501 yılında Karaman ümerasından ve Sultan Mustafa'dan²⁸ avarızdan muafnameleri var diye defteri köhnede kayıtlı olan köy ahalisi Ali Efendi evladındandı (BOA, *TT.d* 40: 257). Köylerin bu önderler sayesinde kurulduğuna açık bir örnektir. Zira köy ahalisi onun soyundan gelmiş ve köye onun ismi verilmiştir. 1476 yılındaki Paşa Vakfı adıyla Ali Efendi Köyü'nde zikredilen vakıf (Uzluk 1958: 33) köyün kuruluşunun ve bu kişilerin Ali Efendi Köyü'ne gelmelerinin Karamanoğulları döneminde olduğunu ortaya koymaktadır. 1518 ile 1522'de köyde *Şeyh Turgud* adlı aziz neslinden Şeyhzadeler ve Hacızadeler adlı aileler vardı. Avarızdan ve rusumdan muaf olan zaviyeye padişah tarafından da mukarrername verilmişti (BOA, *TT.d* 63: 282; BOA, *TT.d* 455: 342). 1524 yılında ise Ali Efendiler olarak yazı-

27 Ali Efendiler Köyü'ndeki zeminleri Habiller ve Ömeroğlu köylerindeki kişilerin tasarruf etmesi köyün o yörede olduğuna dair bir işaret olarak değerlendirilebilir (TKGMA, *TD* 113: 228b).

28 1466'da Konya sancakbeyi olmuştu.

lan köy, Ali v. Hacı Mahmut ismiyle birlikte 10 neferden oluşuyordu²⁹ (BOA, *TT.d* 399: 457). Ama bu tarihte zaviyeye dair bir kayıt yoktur. Bu durum köyde yerleşimin sağlanması için zaviyenin kurulduğu ve köyün kurulmasıyla birlikte zaviyeyi ön plana çıkarmaktan vazgeçildiği izlenimini vermektedir.

2.4. Bâlî-i Dîvâne Zaviyesi

Zaviye, Manyan Köyü'nde idi.³⁰ 1501'de köyde *Bâlî v. Aykud Derviş* adında bir zaviyedar kayıtlı (BOA, *TT.d* 40: 243) olmasına rağmen hangi zaviyede görevli olduğu belli değildir. Ancak 1518 ve 1522 yıllarında, Manyan Köyü'nde bulunan Bâlî-i Dîvâne Zaviyesi'nin hademelerinin tasarrufunda olan bir kıta bağ ve bir kıta zeminden toplam 150 akçe gelirin³¹ (BOA, *TT.d* 455: 234; BOA, *TT.d* 63: 250) olması 1501 yılında bahsedilen zaviyedarın bu zaviye ile ilgili olabileceğini göstermektedir. 1524'te de zaviye aynı gelire sahipti (BOA, *TT.d* 399: 426). Bu üç tahrirde de Bâlî v. Aykut Derviş köyde yazılmıştı. Dolayısıyla zaviyenin 1501 yılında da faaliyette olduğu anlaşılmaktadır. Zaviyenin ismine bakılarak zaviyedar olarak kaydedilen kişinin aynı zamanda zaviyenin kurucusu olduğu söylenebilir. Ancak 1524 yılından sonra zaviyenin ismine tesadüf edilmemesi, vâkıftan sonra zaviyenin ortadan kalktığı izlenimini vermektedir. Vakfiyesi olduğu belirtilen zaviyenin vakfiye tarihi bilinseydi kuruluşuna dair bilgiler elde edilebilirdi. Ancak 1501 yılındaki bilgiler ile vakfiyesinin olduğunun belirtilmesi, zaviyenin XV. yüzyılda kurulduğu izlenimini vermektedir.

2.5. Buğra Baba Zaviyesi

Zaviye, Ova Belviran'a bağlı Dutlu Dinek Köyü'nde idi.³² 1483 yılında zaviyenin tasarrufu,

²⁹ 1501'de 15 neferin olduğu köyde Hacı Mahmut v. Mehmet ismi ile oğlu Ali'nin adı yazılıdır (BOA, *TT.d* 40: 257). Dolayısıyla zaviyedeki görev, babadan oğla geçmiştir.

³⁰ Günümüzde Karaman iline bağlı Damlapınar'dır.

³¹ XVI. yüzyılın ilk yarısında 150 akçe gelirin gelenlere harcandığı ve vakfiyesinin olduğu belirtilmişti (Kahraman, 2009: 121). Ancak zaviyeye ait vakfiye tespit edilememiştir.

³² Kutlu Dinek olarak da yazılan (BOA, *TT.d* 63: 285; BOA, *TT.d* 455: 255; BOA, *TT.d* 399: 459) köyün diğer adı Hacıköy olarak yazılmasına rağmen (BOA, *AHK.KR.d* 14: 111) bu isimle anılan yer Hamzalar isimli köydü. Tekkenin bulunduğu yer, Tutlu

Mevlana İlyas üzerindeydi. Zaviyeye dair İbrahim Bey'in mektup ve mukarrernamesi vardı. Köydeki dört kıta yaklaşık 50 dönüm zemin ile Ömer Dıraz v. Aruk'un vakfettiği köydeki yedi kıta zeminden elde edilen öşür, bağ, çift, ağnam ve kovan resimlerinden 120 akçe gelir, zaviyeye aitti (Erdoğan, 2003: 115; Çoşkun, 1996: 72; Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1*: 40a). 1500 yılında Seca' Halife'nin³³ tasarruf ettiği zaviyenin aynı yerlerden elde ettiği 200 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD* 565: 57a). 1501'de zaviyeyi Mevlana İlyas tasarruf etmekteydi. Aynı tarihte zaviyenin iki hizmetkârı vardı. Bir çiftlik yerin zemini de zaviyenin vakfıydı. Zaviyeye hizmet edenlerden rüsum ve avarız alınmazdı (BOA, *TT.d* 40: 214).

1518'de ve 1522'de zaviyede altı derviş bulunmaktaydı.³⁴ Hacıköy mezarası ile Danil mezarası zaviyenin vakfı idi³⁵ (BOA, *TT.d* 63: 285, 298; BOA, *TT.d* 455: 255). 1522'de zaviyenin vakfı olan yerler Danil Ovacığ mezarası ile Hacıköy mezarasıydı. Ayrıca zaviyeye dair vakfiye ile Sultan Bayezid ve Sultan Selim'in mukarrernameleri vardı (BOA, *TT.d* 455: 356). 1524'te Danil mezarası ile Hacıköy mezaralarının zaviyenin vakfı olduğu tekrarlanmıştı (BOA, *TT.d* 399: 473). 1530 yılında zaviyenin 11 kıta zemin olmak üzere bağ, bostan ve kovandan toplam geliri 200 akçeydi³⁶ (*387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Ka-*

Dinek olarak da ifade edilmiştir (VGMA, *HD* 1143: 138b).

³³ *Şecaaddin Evkaflı*, Dinek Köyü'ndedir. Mütevelliyesi Kerime binti Abdülhalim ölünce vâkif evladından Mustafa ve Ömer bin İbrahim, Aralık 1729'da atanmıştı (VGMA, *HD* 1144: 116b). Daha sonra Mustafa kendi rızasıyla tevliyeti oğluna bırakırken Ömer'in de çocuksuz ölümü üzerine onun hissesi de İbrahim'e geçmişti (VGMA, *HD* 1079/2: 117b). Ocak 1759'da hala görevde olan İbrahim Halife, bir akçe ile tevliyet görevini yürütmüştü (VGMA, *HD* 1097: 100a). Dutlu Dinek Köyü'ndeki Şecaaddin ve Buğra Baba Vakfı'nın tevliyet ve zaviyedarlığı Şerife Hatun mahlûlünden Şerife Alime binti Ebu Bekir'e geçmiş, beratını kaybeden bu kişiye 1818-1819 yılında yeniden berat verilmişti (VGMA, *HD* 540: 48a).

³⁴ XVI. yüzyılın ilk yarısına ait bir başka kayıta zaviyeye altı derviş yazılırken zaviyenin 1.400 akçe geliri, vakfiye gereği Danil Ovacığ ve Hacıköy mezaraları ile vakfiyesine göre Dutlu Dinek Köyü'nde Ömer Bey'in vakfettiği zeminlerden elde edilmişti (Kahraman, 2009: 126).

³⁵ 1775'te Dutlu Dinek Köyü'nde bir kıta zemin, Danil Ovacığ mezarası, Hamzalar diye bilinen Hacıköy adlı köyün öşrü, zaviyenin vakıfları arasındaydı (VGMA, *HD* 1078: 33a).

³⁶ Zaviyenin Hacıköy mezarasını ziraat eden köylerden 125 akçe geliri vardı (*387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman*, 1996: 95).

raman, 1996: 96). 1584'te, zaviyenin 815/1412-1413 tarihli vakfiyesine değinilmesi zaviyenin bu tarihten önce yapıldığını göstermektedir. Zaviyeye; Dutlu Dinek Köyü'ndeki 12 kıta zemin, Danil Ovacık'taki zemin, Elmasun'daki bağ ve zemin ile Hacıköy'deki zeminden 1.616 akçe gelir elde edilmişti (TKGMA, TD 584: 48b).

Dinek Köyü'nde bulunan tekkenin tekkenişini olan Ahmet ölünce yerine Temmuz 1699'da Ali atanmıştı (VGMA, HD 1140: 98a). Zaviye olarak da zikredilen tekkeye babası Şeyh Mehmet mahlûlünden üç müd buğday ile zaviyenin nazırı İbrahim iken Ahmet adlı kişi nazırı yoktur diyerek görevi üzerine almış, İbrahim'in itirazı üzerine Mayıs 1727'de görev, ona verilmişti (VGMA, HD 1143: 138b). Eylül 1775 tarihinde zaviyenin müteveli, nazır ve zaviyedarları olan Abdurrahman, Arziye, Mihriban, Kerime, Derviş Ali, Şah Mansur İbrahim'in ölümü üzerine görev, Hacı Abdullah ve Seyyid İbrahim'e verilmişti (VGMA, HD 1078: 33a). Haziran 1777'de Dutlu Dinek Köyü'nde Şecaaddin ve Buğra Baba Zaviyesi Vakfı'nın tevliyet ve zaviyedarlığına *ebâ 'an cedd* evladiyet ve meşrutiyet üzere elindeki vakfiye ve berat gereği mutasarrıf olan Seyyid İbrahim herhangi bir kusuru yokken Hacı İbrahim ve Abdullah görevler boş diyerek hile ile görevleri üzerlerine almıştı. Mahkemede, Mustafa mahlûlünden 1771 senesinde Süleyman ile aynı derece vâkıf evladı olan Mihriban, Fatma, Süleyman ve Hatice'ye tevcih olunmuştu. Mihriban ile Fatma'nın vefatı, Esmehan ve Hatice'nin ise ihtiyar olduklarından rağbet etmemeleri üzerine görevin validesi Neslihan Hanım'a³⁷ müstakilen veril-

37 Belviran Sakarlar Köyü'ndeki İbrahim Paşa Mezrası Vakfı'nın Dinekli Köyü'nde Çarşamba Bazarı Köprüsü tamiri için yine merhum paşanın vakfettiği zaviye evkafının mütevellisi olan Seyyid Mustafa bin Seyyid İbrahim çocuksuz ölünce yerine amca kızları Şehribanu, Fatma, Esmehan, Hatice ve Neslihan atanmıştı (VGMA, HD 1058: 103b). *Çarşamba Bazarı Cisi Vakfı*, Belviran kazasına bağlı Geni (كیك) Köyü'ndeydi. 1476 yılında Çarşamba Köprüsü adıyla anılan vakıf, Şemsettin adlı kişi adına kaydedilmişti (Uzluk 1958: 20). İbrahim Paşa'nın Çarşamba Bazarı Köprüsü tamiri için vakfettiği zaviyenin mütevellileri olan Derviş Ali ve Şah Anzer'den Anzer ölünce hissesi Mayıs 1731'de Ali'ye verilmişti (VGMA, HD 1079/2: 116b; VGMA, HD 1133: 86b). Geni Köyü'nde olan ve Sahrâ Nahiyesi sınırında olan Çarşamba Bazarı Köprüsü tamiri için vakfedilen zaviyenin mütevellisi Derviş Ali ölünce Şubat-

mesini, 28 Haziran 1777'de, istemişti (VGMA, HD 1078: 33a, 33b). Esmehan Hatun'un ölümü üzerine görev, 7 Eylül 1790 tarihinde Şerife Alime Hatun'a tevcih olunmuştu (VGMA, HD 537: 71b). 1-10 Eylül 1809 tarihinde Alime Hatun, Şecaaddin ve Buğra Baba Zaviyesi'nin beratla zaviyedarı iken müdahale edilmişti (BOA, AHK. KR.d 30: 20). 1819'da da Şerife Alime Hatun; Yunus ve Mehmet adlı kişilerin vakfa karıştıklarını ve buna karşı bir emir verilmesini arz etmişti. Bunların men edilmesi için dava, mahal-line havale edilmişti (BOA, C. EV 18687). Aynı yıl şahitlerin bilgi vermesi üzerine tevliyet ve zaviyedarlık beratı verilmişti (VGMA, HD 542: 48a). Dolayısıyla zaviye XIX. yüzyılda da faaliyetine devam etmişti.

2.6. Çavuş İbrahim Zaviyesi

Çavuş Zaviyesi³⁸ olarak da anılan zaviye, Belviran Kazası Gödelesün Köyü'ndeydi.³⁹ 1483 yılında zaviye, vakfiye ve İbrahim Bey'in mukarrernamesiyle Derviş İslam tasarrufundaydı. Elmasun Köyü'ndeki bağın yarısı, Gödele-

Mart 1738'de kardeşleri Mustafa ve Ömer göreve getirilmişti (VGMA, HD 1079/2: 117a). Sakarlar köyü yakınlarındaki Geni Köyü'nde köprü tamiri için İbrahim Paşa'nın vakfettiği mezranın kazaya bağlı Tutlu Dinek Köyü'ndeki Şecaaddin ve Buğra Baba Zaviyesi'ne vakfiye gereği tevliyet ve zaviyedarlığı evlada şart koşulmuştu. Neslihan Hatun ve ondan sonra Esmehan Hatun'un görev alması, kadınların da vakıflarda görev aldığını göstermektedir (VGMA, HD 1078: 33b-34a). Ayrıca *batn evlad* olmak anlaşmazlıkların çözümü için kullanılmıştır. Bu bilgiler, köprünün bakımı için zaviyeye vakıflar bağışlandığına işaret etmektedir. Dolayısıyla Buğra Baba Zaviyesi'ndeki görevlilerin köprü tamiri ile ilgili görevleri de vardı. Vakfa, müteveli olarak atanan diğer görevliler için bkz. (VGMA, HD 1079/2: 117b; VGMA, HD 1079: 64b; VGMA, HD 1097: 100a). Belviran kazasında Taşkun Paşa Vakfı'nın mütevellisi olan İsmail bin Hasan, kaza köylerinden Kamartaş ve kuzeyden Kepürcek adlı köylerdeki yerlerle başkasının alakası yokken kazaya bağlı Sakarlar Köyü'ndeki İbrahim Paşa Vakfı'nın mütevellisi Seyyid Ebu Bekir bin Seyyid Murteza'nın bu yerlerin kendi vakfına ait olduğunu iddia etmesi üzerine emir istemişti. 10 Ekim 1780 tarihinde verilen emre göre Taşkun Paşa Vakfı'na ait ise onun işletmesi istenmişti (BOA, C. EV 30120). Bahsedilen üç köyün sınır olduğu sanılmaktadır. 1895 tarihinde vakfın tevliyet görevine dair atamaların devam ettiği görülmele birlikte vakfın 1477-1478 tarihli vakfiyesi olduğundan da bahsedilmektedir (KŞS 107: 66).

38 Zaviyenin adı; İbrahim Çavuş Zaviyesi, Derviş İbrahim Zaviyesi ve İbrahim bin Ömer bin Çavuş İbrahim Zaviyesi olarak da geçmektedir (VGMA, HD 1079/2: 117b; VGMA, HD 1075: 11b; BOA, TT.d 455: 354; TKGMA, TD 584: 48a).

39 Köy, Ova Belviran'daydı. Günümüzde Konya'nın Güneysınır ilçesi yakınlarında bu isimle bir hüyük vardır. Muhtemelen bahsedilen yerleşim yeri buradaydı.

sün'de üç kıta zemin yaklaşık dört dönüm yer, Konya'daki İsmail⁴⁰ mezrasının yarısı, Kürdlü Köyü'ndeki iki kıta bağın yarısı ile Kilise Köyü'ndeki bağ, zaviyenin vakıf yerleriydi. Bu yerlerden 300 akçe geliri vardı (Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1*: 39b; Coşkun, 1996: 71).

1500 yılında, yine Derviş İslam tasarrufunda olan zaviyenin vakıf yerleri aynıydı ama geliri 326 akçeydi (TKGMA, *TD 565*: 56b). 1518 ile 1522 yıllarında, zaviyenin Elmasun Köyü'ndeki bağ ile Gödelesün Köyü'ndeki zeminden elde edilen 236 akçe⁴¹ gelirinin üçte biri meşihat ve üçte ikisi yiyecek masrafıydı (BOA, *TT.d 63*: 296; BOA, *TT.d 455*: 354). 1524'te vakfın Gödelesün Köyü'nden üç kıta yer ile yıllık 36 akçe geliri olan Elmasun Köyü'ndeki bir bağ vakfı idi (BOA, *TT.d 399*: 471). 1583'te ise zaviyenin bu yerlerden 200 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 113*: 259a).

Vakıfnamesini Karaman kazaskeri Mehmet bin Muhsin'in onayladığı vakıfname Ramazan 833/Haziran 1430 tarihlidir. Dolayısıyla zaviye bu tarihten önce kurulmuş olmalıdır. 1584 yılında zaviyenin Gödelesün Köyü'ndeki zemin, Elmasun Köyü'ndeki nisf bağ, Mastat Köyü'ndeki Vadi-i Güdler'de bulunan zemin, Konya'ya bağlı İsmailler mezrasının yarısı ile Karakilise Köyü'ndeki bağdan 538 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 584*: 48a). Zaviye, Karaman yolundaki Çalivireni isimli mevziden elde edilen mahsulü de kullanmaktaydı (VGMA, *HD 1079/2*: 117a). 1775'te zaviyenin mütevellisi ve zaviyedarı olan Arif Mustafa'nın çocuksuz ölümü üzerine Mehmet bu görevlere atanmıştı (VGMA, *HD 1078*: 33a). Bu kayıt, zaviyenin XVIII. yüzyılda faaliyette olduğunu göstermektedir.

40 1500 yılında İsmailler olarak yazılmıştır.

41 1530 yılında ise, Gödelesün Köyü'ndeki Çavuş Zaviyesi'nin nisf mezra ve zeminha beş kıta ve 10 kıta olmak üzere bağlardan toplam 382 akçe geliri vardı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 96). XVI. yüzyılın ilk yarısında Elmasun Köyü'ndeki bir bağ ile Gödelesün Köyü'ndeki bir zeminden elde edilen 236 akçenin 89 akçesi meşihat ve 147 akçesi zaviyede yenilen yemeğe ayrılmıştı. Zaviyenin şeyhi ise Pir Budak v. Bilal idi (Kahraman, 2009: 128).

2.7. Derviş Ahmed Fakih Zaviyesi

Zaviye, Çardaklı Köyü'ndeydi.⁴² 1501'de Mahmut Derviş v. Ahmet Fakih zaviyedarıydı ve 20 dönüm zemin ile bir kıta bağ vakıf yerleriydi. Bu tarihte zaviyenin adı Mahmut Derviş'ti (BOA, *TT.d 40*: 248). Vakfın adının bu şekilde yazılması, zaviyenin bu tarihe yakın kurulduğunu göstermektedir. Muhtemelen XV. yüzyılın sonlarında kurulmuş olmalıdır. Zira 1518 yılında Çardaklı Köyü'nde bulunan Derviş Ahmed Fakih Zaviyesi ismi geçmektedir. Bu tahrirde, zaviyeye üç derviş kaydedilirken zaviyenin köydeki çiftlik ve bağdan 220 akçe geliri vardı (BOA, *TT.d 63*: 294). 1522 yılı tahririnde *Mahmud v. Ahmed Fakih, Üveys v. O, Kör Seydi v. diğer* adlı üç derviş ile zaviyenin köydeki Derviş Ahmed Fakih Çiftliği ile bağdan 220 akçe geliri kaydedilmişti (BOA, *TT.d 455*: 353). Bu tarihten sonra zaviyeye dair bir kaydın olmaması, vâkıfın oğullarından sonra zaviyenin ortadan kalktığına işaret etmektedir.

2.8. Efendi Seydi Zaviyesi

Zaviye, Seydiüyüğü Köyü'ndeydi. 1483'te zaviyeyi, Hacı Yusuf, İbrahim Bey'in mektubuyla tasarruf etmekteydi. Ova Belviran'a bağlı Taylu Hacı⁴³ ve Genç Karı mezralarının gelirinin üçte biri zaviyenin vakfıydı (Erdoğan, 2003: 114 Coşkun, 1996: 70; Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1*: 38b). 1500'de Hacı Yusuf'un tasarruf etmeye devam ettiği bu mezralardan 120 akçe gelir elde edilmişti (TKGMA, *TD 565*: 55b). 1530 yılında ise vakfın buralardan 340 akçe geliri vardı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 96). Mezralardan elde edilen gelirin üçte biri zaviyenin vakfıydı (TKGMA, *TD 584*: 48a). Ancak zaviye ile ilgili başka bir bilgi tespit edilemediğinden zaviye ortadan kalkmış olmalıdır.

42 1583 yılına ait defter içerisindeki perakende bir vesikada Çardaklı toprağında Hamzalar isimli bir köyün kurulduğundan bahsedilmesi (TKGMA, *TD 113*) bahsedilen köyün Konya ili Bozkır ilçesine bağlı Hamzalar civarında olduğunu göstermektedir.

43 1530'da mezranın adı Taşluca, 1584'te ise Tatluca olarak yazılmıştır (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 96; TKGMA, *TD 584*: 48a).

2.9. İbrahim Seydi Zaviyesi⁴⁴

1476 yılında zaviye, Şeyh Fakı ve Şeyh Sadrettin tasarrufundaydı ve İbrahim Bey'in mektubuyla muaf (Uzluk 1958: 32) kayıt olunmuştu. 1483 yılında ise İbrahim Seydi Zaviyesi'nin yeri Ova Belviran yakınlarındaki Keşlik'ti.⁴⁵ Zaviyeyi yine aynı kişiler tasarruf etmekteydi. *Hasıl-ı an öşr-i galle ve resm-i çift ve ağnam ve kovan ve gayriha 200* (Erdoğan, 2003: 116; Çoşkun, 1996: 72; Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1*: 40a) akçe geliri vardı.

1500 yılında Keşlik yakınlarındaki zaviyenin tasarrufu Mehmet bin Yusuf ve Mustafa bin İshak üzerindeydi. Bir çiftlik ziraat ederek vakfiye gereği gelip geçene hizmet ederlerdi. Ellerinde hüccet ile İbrahim Bey'in mukarrnamesi ve padişahın beratı vardı. Öşür, resm-i çift, ağnam, kovan ve diğerlerinden 200 akçe geliri kaydedilen zaviyenin Apasaraycıği Köyü'ndeki iki kıta bağ da vakıf yerleri arasındaydı (TKGMA, *TD 565*: 57a). 1530'da ise Keşlik yanındaki ve vakfiye gereği gelip geçene hizmet eden zaviyenin 200 akçe geliri vardı (*387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman*, 1996: 96).

Kasım 1725 tarihinde zaviyenin mutasarrıfı İbrahim'in ölümü üzerine yerine Ahmet Halife getirilmişti (VGMA, *HD 1083*: 86b). Belviran'da *medfûn* olan İbrahim Seydi'nin zaviyesinin nazırı olmadığından her yıl bir müd buğday ve bir akçe ile Şeyh Mehmet bu göreve, 1728'de, atanmıştı (VGMA, *HD 1143*: 33b-138b). Sene de iki müd buğday ile zaviyenin cabisi Hafız Ahmet beratsız olduğundan, Kasım 1747'de, berat verilmişti (VGMA, *HD 1079*: 64b). Onun ölümü üzerine Halil Halife, 1755'te göreve gelmişti (VGMA, *HD 1097*: 99b; VGMA, *HD 1097*: 100a). 20 Haziran 1704 tarihinde, vakfın tevliyeti İsmail'in babası ve amcalarının zabt ettiği güneyden Kurd Çayı, doğudan Kulunözü, kuzeyden Emrud Elağı ile ona bağlı Kabapelid ve batıdan Asartaş'da Çukurharman ve Lefli Çakıl

⁴⁴ Zaviyenin adı, Şeyh İbrahim Seyyid Evkafı ve İbrahim Seydi Evkafı olarak da geçmiştir (VGMA, *HD 1097*: 100a; *KŞS 41*: 265).

⁴⁵ Keşlik der cebel-i Ayas, Üçkiliseli ziraat ederler (BOA, *Tt.d 399*: 476) kaydı Keşlik'in günümüzde Orhaniye olarak bilinen yere yakın olduğunu göstermektedir.

ile Makrad Çayı hudutlarıyla sınırlı yerlerden elde edilen mahsulden vakfiye gereği alıp tasarruf ederken bazılarının karışması üzerine Rumeli kazaskeri huzurunda murafaa olunmuştu (*KŞS 41*: 265). Zaviyenin şeyhi ve mütevellisi olan Şeyh İsmail, 5 Ağustos 1704'te vakıf mahsulünün toplanmasına karışıldığını söyleyince vakfiyede geçmeyen kişilerin karışmaması ifade edilmişti (*KŞS 41*: 266). Çat ve Karahüyük köyleri zeametine sahip Ahmet ve Yahya adlı kişilerin zaviyenin mahsulüne karıştığı ifade edilerek gereği gibi yapılması konusunda 24 Eylül 1704 tarihinde emir verilmişti (*KŞS 41*: 295). 3 Haziran 1706 tarihinde, İbrahim Seydi Zaviyesi'ne merhum Server Ağa'nın⁴⁶ vakfettiği araziye karışılmaması gerekirken Kiriş ve Kazgan isimli mezraların mutasarrıfı ve Divan-ı Hümayun çavuşlarından Ali Ağa müdahale etmiş, mütevellî ile Ali murafaa olunmuştu. Ali alakası olmadığını itiraf edince hüccet verilerek tayin edilen mübaşir vasıtasıyla Ali'nin müdahalesinin men edilmesi için emir verilmesi için tezker yazılmıştı (BOA, *İE. EV 7519*). Yani arazi anlaşmazlığı vakfın lehine sonuçlanmıştı.

Server Ağa'nın Belviran Kazası'ndaki Şeyh İbrahim Seydi Zaviyesi'ne vakfettiği Türbe Boğazi diye bilinen mezraların hududu güneyden Kurd Çayı, doğudan Kulunözü, kuzeyden Emrud Elağı ile ona bağlı Kabapelid ve batıdan Asartaş, Çukurharman ve Lefli Çakıl ile Kurd Çayı hudutlarıyla sınırlı yerler, vakıf tarafından tasarruf edilirdi. Etrafındaki Kozpınar ve Çatkarahüyük mutasarrıfı Yahya, Ahmet ve Mustafa ile Kiriş mutasarrıfı Ali Çavuş fuzuli olarak iki sene zapt ettiğinden vakfın işleri yapılamamıştı. Ziraatçiler de vakfa vermeleri gereken ürünü vermediklerinden vakfın mütevellisi Mevlana Müderris İsmail Efendi de İstanbul'a başvurarak bu konuda bir ferman verilmesini talep etmişti. Bunun üzerine görevlendirilen mübaşir vakfın ziraatçilerini yeniden tahrir edip defteri İstanbul'a göndermişti. Mübaşir Mehmet'in yazdığı ziraatçilerin sayısı, 1 Mart 1705 tarihinde, Sarıhacı köyü 35 nefer, Ömeroğlu 55 nefer, Eşenler 56

⁴⁶ Server Ağa hakkında bkz. Şafacı 2016: 5-6.

nefer ve Habiller 5 nefer idi⁴⁷ (BOA, *EV.HMH.d* 777; BOA, *C. EV* 14098). Aladağ Kazası Belviran Köyü'ndeki Seydi İbrahim Zaviyesi'nin mütevellisi olan Hatice arzında, mütevellisi olduğum zaviyenin bu sene zabtnı Muhammet adlı kişiye verdiğimde yine vâkif evladından Ahmet ve Mehmet senetsiz olarak engel olduklarında 1747 yılında Muhammet Efendi kulları tarafından zapt ettirilmesi için Konya valisi ile Aladağ kadısına emir verilmesini istemişti. Belgede⁴⁸ hayır sahibi olarak Server Ağa ismi geçerken zaviyenin adı İbrahim Seydi ibn Ömer Seydi idi (BOA, *C. EV* 14098). Türbe Boğazı sınırları belirtilerek mezranın mülkname ve vakfiyesinin vakıf defterine sehven kaydedilmediğini mütevellisi Mustafa arz edince 8-17 Temmuz 1785 tarihinde deftere yazılması emredilmişti (BOA, *C. EV* 14098). 6 Nisan 1872 tarihinde zaviyedarı olan Safiye Hatun'un feragat etmesi üzerine kızları Fatma, Ayşe ve Hatice göreve getirilmiş ancak art arda vefat etmişlerdi. Bunun üzerine vâkıfın evladından olan Seyyid Mehmet Sait ile Hatice'nin çocukları Seyyid Numan Efendi ve Şerife Ayşe, zaviyedarlığın kendilerine verilmesini talep edince bunlara tevcih edilmişti (Silay 2015: 145). Dolayısıyla XIX. yüzyılın sonunda zaviye faaliyetine devam ediyordu.

2.10. Saru Yakağan Zaviyesi⁴⁹

Zaviye, Kamardaş Köyü'nde idi.⁵⁰ 1501'de kaydı bulunan zaviyenin XV. yüzyıl sonlarında kurulduğu kabul edilmiştir. Yuvacık Köyü'ndeki zaviyede Beh-

47 18 Haziran 1705 tarihli perakende bir vesikada, Server Ağa'nın Seydi İbrahim Seydi'ye vakf ettiği Türbe Boğazı isimli mezranın sınırları güneyi Kurd Çayı, doğudan Kulunözü, kuzeyden Emrud Elağı ile ona bağlı Kayapelid, batıdan Asartaş'da Çukurharman ve Lefli Çakıl ile Kurd Çayı hudutlarıyla sınırlı yerlerden elde edilen mahsulden vakfiye gereği alıp tasarruf ederken bazılarının karışması üzerime Rumeli kazaskeri huzurunda murafaa olunmuştu. Vakfın mütevellisi Mevlana Müderris İsmail Efendi ilam edince mübaşir tayin edilen Mevlana Mehmet 1 Mart 1705 tarihinde tahriri arz etmişti. Buna göre Sarıhacı köyü 36 nefer, Ömeroğlu köyü 55 nefer, Eşenler köyü 58 ve Habiller köyü 5 nefer olmak üzere 154 kişi kaydedilmişti (TKGMA, *TD* 584).

48 Belgenin üzerine Belviran kazası Şeyh İbrahim Seydi Zaviyesi yazılmıştır.

49 *Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Seyyid Saru Yakağan* diye de ifade edilmiştir (BOA, *TT.d* 455: 245).

50 Tahrir kayıtlarına göre Kamardaş köyü, Alibeyhüyüğü yakınlarında olabilir.

lül v. Şeyh Bayezid Şeyh ile Ali v. Satılmış hizmetkârı. Bunlar avarız ve rüsûm vermezlerdi (BOA, *TT.d* 40: 212). Aynı yıl, Kamardaş Köyü'nde de Behlül v. Bayezid Şeyh ismi yazılmıştı (BOA, *TT.d* 40: 246). O halde şeyh, Yuvacık Köyü'nde ikamet ettiği için orada, zaviyede görevli olduğu için ise Kamardaş Köyü'nde yazılmış olmalıdır. Nitekim sonraki yıllarda şeyh, Kamardaş Köyü'nde yazılmıştı. 1518'de Kamardaş Köyü'ndeki zaviyede görev alan Behlül v. Bayezid ile Piresed v. O şeyhin neslinden gelmekteydi. Dervişzade olduğu belirtilen bu kişilerin avarızdan da muaftı. Köy içindeki Deminhak mezarından 310 ve Kepürcek mezarına yakınlarındaki mezradan 50 akçe geliri vardı (BOA, *TT.d* 63: 261). 1522'de, zaviyeye dair 1518 yılındaki bilgiler tekrarlanmıştı (BOA, *TT.d* 455: 245). 1524'te ise Kamardaş Köyü'ndeki Behlül v. Bayezid adlı zaviyedarın yanında *Zaviye-i Saruca Yakağan* yazmaktadır (BOA, *TT.d* 399: 435) ki hala görev başında olduğu anlaşılmaktadır. Bu tarihten sonra zaviyeye dair bir kaydın olmaması, zamanla zaviyenin ortadan kalktığı izlenimini vermektedir.

2.11. Şeyh Alaeddin Zaviyesi

Seçme Köyü'nde idi.⁵¹ 1501 yılında Şeyh Ali tasarrufunda olan zaviye, *nişan-ı Sultan Cem hali olduğu sebepten 500 akçe tapuya virdüm deyü defter-i köhnede mukayyed* diye kaydedilmişti. Şeyh Ali, zaviyenin şeyhiydi. Ayrıca zaviyede kaydedilen sekiz hizmetkar ile çerağdar, köye Tarsus tarafından gelmişlerdi (BOA, *TT.d* 40: 264). 1518 yılında Şeyh Alaeddin'in tasarrufundaki zaviyede 19 derviş kaydedilmişken (BOA, *TT.d* 63: 264). 1522'de 18 derviş vardı. 40 yıldır buraları tasarruf eden Şeyh Alaeddin'e mülk olarak verilmişti. Bu tarihte Şeyh Alaeddin'in isminin yazılması hayatta olduğunu göstermektedir (BOA, *TT.d* 455: 248). 1524'te ise Seçme Köyü'nde bulunan Şeyh Ali Zaviyesi'nde Şeyh Alaeddin, zaviyenin şeyhi olarak kayıtlı ve isminin üzerinde *nesl-i Evronos Bey* yazmaktadır. Bu ismin dışında zaviyede altı zaviyedar daha vardı (BOA, *TT.d* 399: 438). Bu bilgiler, köye yerleşimle birlikte önce mülk edinilen yerlerin vakfedilerek

51 Konya'nın Çumra ilçesine bağlı aynı isimli yer olmalıdır.

zaviyenin kurulmasının sağlandığını sonra da köyün iskâna açıldığını göstermektedir. Şeyh Ali ile Şeyh Alaeddin aynı kişiler olmalıdır. Zira 1522'de 40 yıldır buraları tasarruf ettiğinin söylenmesi bunu desteklemektedir. O halde, Alaeddin kelimesi Ali'nin lakabı olarak kullanıldığından bu şekilde geçmiş olabilir. 1530'da, Seçme Köyü'nün öşür ve rusumu Şeyh Ali tasarrufundaydı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 97). Sultan Cem'in nişanının olması ise zaviyenin XV. yüzyılda faaliyette olduğunu göstermektedir. Zira Cem 1474-1481 yılları arasında Konya'da şehzade olarak bulunmuştu. XVI. yüzyıldan sonra zaviyeye dair bir bilginin olmaması vakfın ortadan kalktığına işaret etmektedir. Zaviye, kurucusundan sonra ya da köye yerleşim tamamlandıncaya faaliyetini sonlandırmış olmalıdır.

2.12. Şeyh Ali Zaviyesi

Başkışla Köyü'ndeki⁵² zaviyenin eski emirlerden ve Karamanoğlu İbrahim Bey'den bütün aşardan, avarızdan, rusumattan muafiyet için mektupları, 1500 yılında Ali bin Mezid'in tasarrufunda bir çiftlik yeri ve toplam 118 akçe geliri vardı (TKGMA, TD 565: 57b). 1501'de de Ali bin Mezid zaviyedar iken (BOA, TT.d 40: 242) 1518 ile 1522 yıllarında zaviyenin zaviyedarı olan Mezid v. Ali'nin isminin üzerinde *erşed-i vâkıf* ifadesi vakıftan istifadede öncelik sahibi olduğunu göstermektedir. Aynı tarihte vakfın çiftlikten 120 akçe, köydeki bağdan 40 akçe ve koyun resminden 20 akçe olmak üzere toplam 180 akçe geliri yazılmıştı. Gelirin üçte biri olan 60 akçe zaviyenin şeyhine ve 120 akçe misafirlere yemek yedirmeye ayrılmıştı⁵³ (BOA, TT.d 63: 255; BOA, TT.d 455: 239). 1524'te ise Başkışla Köyü'ndeki 100 akçe geliri olan çiftlik, Şeyh Ali Zaviyesi vakfıydı (BOA, TT.d 399: 431). Başkışla Köyü'ndeki bir çiftlik ve bağdan 1530 yılında Ali evladı vakfının 140 akçe geliri vardı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 97). Başka bilgi elde edilemeyen zaviye,

52 Karaman iline bağlı Başkışla'dır.

53 XVI. yüzyılın ilk yarısında aynı bilgiler tekrar edilmiş ve zaviyenin vakfiyesine değinilmiştir. Ancak vakfın adı Süle Ali Zaviyesi şeklinde okunmuş ve yıllık 186 akçe geliri yazılmıştır (Kahraman, 2009: 122). Ancak vakfiyeye ulaşılammıştır.

muhtemelen vâkıfın oğlunun ölümünden sonra ortadan kalkmış olmalıdır.

2.13. Şeyh Bayram Tekkesi

Belviran Kazası Kozağaç Köyü'nde bulunan tekke, Bayramşah Zaviyesi (BOA, AHK.KR.d 3: 88), Şeyh Bayram Veli Zaviyesi (VGMA, HD 1075: 11b) ve Şeyh Bayram Tekkesi (VGMA, HD 1133: 86a) olarak da geçmektedir.⁵⁴ Zaviye hakkında İbrahim Bey'in mektubu ve mukarrernamesi vardı.⁵⁵ 1483 yılında, zaviyenin vakfı, yaklaşık iki çiftlik, 143 akçe geliri olan yer, Hacı Osman ile Hacı Yusuf v. Ömer Derviş tasarrufundaydı (Erdoğan, 2003: 116; Çoşkun, 1996: 73; Atatürk Kitaplığı, MC.O.116/1: 40b). 1500 yılında mahlûl olan zaviyeye, çiftliğin geliri harcanmıştı. Buradan 582 akçe geliri⁵⁶ vardı (TKGMA, TD 565: 57b).

1518 yılında beş dervişin olduğu zaviyede (BOA, TT.d 63: 264), 1522'de Hacı Mehmet v. Şeyh Ali ismi ile dört isim daha *ez nesl-i şeyh-i mezbur* olarak kaydedilmişti. Aynı tarihte galleden 250, resm-i ganemden 50, öşr-i kovandan 20, öşr-i bağdan 150, öşr-i bostandan 50 ve öşr-i cevizen 150 akçe olmak üzere toplam 670 akçe gelir elde edilmişti⁵⁷ (BOA, TT.d 455: 248-249). 1524'te de Hacı Mehmet v. Şeyh

54 Şeyh Bayram, Kozağaç Köyü'nde mescit de yaptırmıştı (BOA, C. EV 17242). 1906 yılında Konya'nın Kozağaç ile Begbes köyü ahalisi, köyde cami olmadığından cuma ve bayram namazlarının kılınmadığını, kış günlerinde zorluk çekildiğini ve ahalisinin çok olduğunu belirterek hayır sahipleri tarafından yaptırılan mescide minber konularak camiye çevrilmesine izin verilmesini arz etmişti (KŞS 150: 32-2). Bahsedilen mescit Şeyh Bayram'ın yaptırdığı mescit olmalıdır. Tahrir kayıtlarına göre Kozağaç Çiftliği'ni, Koçaçlı ve Ördek Kışla köylerinin ziraat etmesi köyün o yörede olduğu izlenimini vermektedir.

55 1501 yılında zaviyeye dair mektuba ve hizmet edenlerin muafiyetlerine şöyle değinilmiştir. *Mukarrer-i be-mektûbi şer'î ve mukarrernâme-i İbrahim Beg kemâ yenbegi ayendeye ve revendeye hizmet olunur imiş emlakından ve yerlerinden ki tasarruflarında ola öşür ve nüzûl ve kopçur-ı ağnam ve avâız alınmaya tekyede hizmet ideler deyu mukayyeddır* (BOA, TT.d 40: 221).

56 1501 bu gelirler şunlardı: 80 kile galleden 280 akçe, koyun resminden 30 akçe, iki kıta bağdan 50 akçe, kovan öşründen 2 akçe, bostan öşründen 20 akçe, ceviz ağaçlarından 200 akçe olmak üzere vakfın 582 akçe geliri vardı. Çiftlik yerin hasılı zaviyeye sarf olunurdu (BOA, TT.d 40: 221).

57 XVI. yüzyılın ilk yarısına ait bir defterde zaviyenin 720 akçe gelirinin 240 akçesi şeyh olanlara 480 akçesi ise misafirlere yemek masrafı olarak ayrılmıştı (Kahraman, 2009: 122).

Ali zaviyenin şeyhiydi. Zaviyedarı (Alaeddin v. İzzeddin) ve mütevellisi (Bekir v. Bezel) vardı (BOA, *TT.d* 399: 439). 1530 yılında çiftlik yerinden 582 akçe geliri olan vakıf (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 97), *vakf-ı Zaviye-i Bayramşah der Konya* olarak yazılmıştı. 1583'te ise Kozagaç köyü, Konya'daki Bayramşah Zaviyesi'nin vakfıydı ve 1.250 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD* 113: 247a).

1725'te zaviyenin tevliyet, meşihat ve zaviyedarlığı büyük evlada şart olmasına rağmen hariçten kişiler karışmıştı (VGMA, *HD* 1137: 111b). Osman bin Ali görevdeydi.⁵⁸ Zaviyede görevli iken hizmeti terk edenlerin yerine atamalar yapılırken evlad-ı vâkıfdan ehil ve erşed olanlar atanmıştı. Tekkenin meşihati büyük olana şart koşulurken bunlara günlük iki akçe ücret tayin edilmişti (VGMA, *HD* 1133: 87a, 86b). Zaviyeye 1805 yılında yapılan atama kaydı (VGMA, *HD* 539: 18b) XIX. yüzyılda zaviyenin hala faaliyette olduğunu göstermektedir.

2.14. Şeyh Hamid Zaviyesi

Zaviye, Kepürce Köyü'nde idi.⁵⁹ Zaviyeyi Derviş Halife bin Ali inşa etmişti. 1500 yılında zaviyenin Elmasun Köyü'ndeki bağdan 100 akçe, Kemer Köyü'ndeki bağdan 100 akçe ile Torla Köyü'ndeki Burunardı'ndaki Paşa Bey bin Hoca Ali mülkü 50 dönüm yer, vakıfları arasındaydı. Tevliyet, bu mülkü vakfa bağışlayan Paşa Bey'in evladına aitti. Torla Köyü'ndeki yaklaşık 200 dönüm zemin de vakfa bağışlanmıştı ki buradan vakfın 280 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD* 565: 58a). 1530 yılında ise zaviye, 18 kıta zemin ve bağdan 200 akçe ile Torla Köyü'nden tahminen 200 dönüm yerden 280 akçe gelire sahipti⁶⁰

58 Şeyh Bayram Zaviyesi ile Şeyh Ömer Zaviyesi'nin tekkenişini Osman'ın berati yenilenmişti (VGMA *HD*, 1133: 86a). Zaviyede görev yapan diğer görevliler için bkz. (VGMA, *HD* 1144: 89b; VGMA, *HD* 1097: 99b; VGMA, *HD* 1075: 11b; VGMA, *HD* 539: 18b; VGMA, *HD* 1133: 86a).

59 Mezra-i Avşar tabi karye-i Kepürce mülk-i Yusuf bin Göçer tabi Belviran olarak yazılan mezranın geliri 400 akçeydi (TKGMA, *TD* 113: 278a). Alibeyhüyüğü civarında böyle bir mezra adı duyulduğundan Kepürce o bölgede olabilir.

60 1524 yılında ise Torla Köyü'nden *Hulefa-i Şeyh Hâmid* olarak Kasım v. Salih isiminin yazılması Şeyh Hamid'e bağlı başka zaviyelerin de olduğunu göstermektedir (BOA, *TT.d* 399: 443).

(387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman, 1996: 97). 1500 yılında zaviyenin gelirleri tam olarak yazıldığından zaviyenin XV. yüzyılda kurulduğu ve XVI. yüzyılın ikinci yarısında kapandığı söylenebilir.

2.15. Şeyh İlyas Zaviyesi

Zaviye, Yaylacık Köyü'nde idi.⁶¹ Şeyh İlyas Efendi bin Musa Emre, 2-11 Mayıs 1442 tarihli vakfiyesinde, Yaylacık'a bağlı Işıklar Köyü'nde bir zaviye yapıp 50 dönüm miktarında kısmen ziraat edilebilir ve kısmen otluk 10 kıta arazi vakfettiğini ifade etmişti. Buralardan elde edilecek gelirlerle zaviyenin yarıklarını kapamak, noksanlarını ikmal etmek, harabını tamir etmek, odununu getirmek, yolcular ile zaviyeye diğer misafir olanların ihtiyacı için lazım gelen suyu hazırlamak ve Cenab-ı Hakk'ın ihsan buyurduğu rızıktan onlara yedirmek gibi çeşitli hizmetlerine ve işlerine harcanmasını istemişti. Bu vakfı, Cenab-ı Hakk'a yakınlaşmak ve mükâfatna nail olmak niyetiyle yaptı. Sonra bu vakfın gallesini, tevliyetini ve hizmetini ölünceye kadar kendi üzerine aldı. Vâkıf öldükten sonra vakfın tevliyeti, hizmeti ve gallesi oğullarının, batnen bade batnin, neslen bade neslin, karnen bade karnin gelen oğulları oğullarının aslahına ait olacaktı. Bunlar sona ererse, fukara-i müslimin, ihvan ve suleha-i muvahhidine ait olacaktı. Vakfın cümle mahsulünden baki beş hissedenden bir hisse zaviyenin işlerine, gelen ve gidenlerine ve sair müminlere sarf olunacaktı⁶² (VGMA, *d.* 582: s. 250-sr.175).

61 Işıklar Köyü Tekkesi olarak da geçen yapı Işıklar Köyü'nde idi. Ancak atama kayıtları takip edildiğinde bu zaviyelerin aynı olduğu sadece bir isim değişikliğinin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Şeyh İlyas, Işıklar Köyü'nde medfun idi (VGMA, *HD* 1079/2: 117a). XVI. yüzyılın ilk yarısına ait bir defterde köyün adı Yaylacık olarak geçmiş, üç dönüm çiftlik geliri yazılırken Hamza v. İbrahim, kardeşi Nasuh ve Musa v. Seydi Mahmut ise zaviyenin dervişleri olarak kaydedilmişti (Kahraman, 2009: 121-122).

62 Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe iman eden bir kimseye bu vakıfları hiç bir sebeple bozmak halal olmaz. Kim bu vakfı ya da şartlarından bir şartını bozarsa, cümle meleklerin ve cümle insanların laneti onun üzerine olsun. Bu vakfın sahipleri kıyamet gününde vakfiyede yazılı üç ayetin sırrı zuhur ettiği günde Allah'ın huzurunda onunla muhakeme olacaklardır (VGMA, *d.* 582: s. 250-sr.175).

1518'de zaviyede üç zaviyedar kaydedilmişti (BOA, *TT.d* 63: 252). 1522 yılında da üç dervişin kaydedildiği zaviyenin hademelerinin tasarrufunda olan 50 dönüm çiftlikten 200 akçe geliri vardı (BOA, *TT.d* 455: 236). 1524'te iki zaviyedarın⁶³ görevli olduğu zaviye, elli dönüm çiftlikten elde edilen 150 akçe gelire sahipti (BOA, *TT.d* 399: 428). Işıklar diğer adıyla Birunviran Köyü'nden Seydi Ali v. Nasuh, 1583 yılında Şeyh İlyas Zaviyesi'nde zaviyedar ve şeyh idi. Zaviyenin 50 dönüm çiftlikten geliri 105 akçeydi (TKGMA, *TD* 113: 264a).

Işıklar Köyü'ndeki tekkede tekkenişin olan Ali'nin ölümü üzerine Mustafa, Mayıs 1699'da atanmıştı (VGMA, *HD* 1140: 98a). Şeyh İlyas Vakfı'nın tevliyeti evlada şart olup şart gereği bir akçe ile mütevellisi Seyyid Şeyh Mehmet ölünce oğlu Muhammed, Ekim 1725 tarihinde atanmıştı (VGMA, *HD* 1083: 86b). Şeyh İlyas Tekkesi'nde gelip geçene yemek yedirmek şartıyla evladına vakf ve şart eylediği mezranın mütevellisi Mustafa, çocuksuz ölünce durum kadı tarafından Ocak 1739 tarihinde bildirilmişti (VGMA, *HD* 1079/2: 117a). Işıklar namı diğer Birûnviran Köyü'ndeki tekkenin *ayende ve revendeye it'âm-ı ta'âm üzere* tekkenişin ve mezranın mütevellisi olan Seyyid Şeyh İbrahim ve Seyyid Ahmet Halife, Kasım 1756'da görevdeydi (VGMA, *HD* 1097: 99b). Günlük bir akçe ile zaviyedarlık ve tevliyet görevi yürütül-müştü (VGMA, *HD* 1078: 33a). Haziran 1827 tarihinde Şeyh İlyas Vakfı'nda görevli Numan ve İbrahim'in arka arkaya ölmesi üzerine Seyyid Ali atanmıştı (VGMA, *HD* 542: 32b). 8 Ocak 1876 tarihinde, Bozkır Kazası Belviran Nahiyesi Işıklar Köyü'nde el-Hâc İlyas hazretlerinin arazisinden günlük bir akçe ile tevliyet ve zaviyedarlığa beratla 1 Ağustos 1854 tarihinden itibaren mutasarrıf olanların ölümü üzerine oğullarına görevler intikal etmişti. Erkek evlatların ekber ve erşedine şart koşulan vakıfta gelip geçene yemek yedirmek de bunların göreviydi (*BŞŞ* 336: 35-1). 1883-1884'te *Evkaf-ı Hümayun Nezaretinin* gelir cetvelindeki bilgiye göre; Bozkır'da Şeyh İlyas Zaviyesi Vakfı'nın 1881 ve 1882 yıllarındaki geliri ve masrafı 268'er kuruş-

63 Hamza v. İbrahim ve Musa v. Seydi Mahmud zaviyedarları idi.

tu. Yazıcı ücreti ve muhasebe harcı 67 kuruşun 22 kuruşu hazine aidatı adıyla alınmıştı (BOA, *EV.d* 26189: 2). Dolayısıyla zaviye XIX. yüzyıl sonlarında faaliyetine devam ediyordu.

2.16. Şeyh Ömer Zaviyesi

Zaviyenin Belviran Kazası'na bağlı Akınlı Boyalı Köyü'nde⁶⁴ ya da Belviran Kazası'na bağlı Kemerli Köyü'nde⁶⁵ olduğu belirtilmektedir. Yine Akınlı Boyalı Köyü'ndeki zaviye, Hacı Ömer Şeyh Satılmış Zaviyesi olarak da zikredilmiştir. Zaviyenin vakıfları yine bu köy hududundaydı (BOA, *AHK.KR.d* 3: 150). 1584 yılında Akınlı Boyalı Köyü'nde yedi kıta zeminin 360 akçesi Hacı Ömer bin Şeyh Satılmış vakfıydı (TKGMA, *TD* 584: 49a). Bu bilginin yanında yer alan 1457 tarihi zaviyenin bu tarihler kurulmuş olabileceğini akla getirmektedir. 1518, 1522 ile 1524 yıllarında Satılmış evladı vakfı olarak anılan vakfın yedi kıta zemin olan 200 dönüm yerden 250 akçe geliri vardı. Aynı zamanda İbrahim Bey'den mukarrnamesi de vardı. Satılmış evladı Hacı Osman ve Hacı İvez tasarruf etmekteydi (BOA, *TT.d* 63: 267; BOA, *TT.d* 455: 251; BOA, *TT.d* 399: 441). Bu bilgi vakfın kuruluşunun Karamanoğulları döneminde olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu tahrirlerde zaviye olarak değil vakıf olarak yazılmıştır. XVI. yüzyıldan sonra zaviyeye dair bir bilginin olmaması vakfın ortadan kalktığı izlenimini vermektedir.

2.17. Şeyh Yakub Zaviyesi

Belviran Kazası'na bağlı Ergalan Köyü'ndeki⁶⁶ zaviyenin şeyhi 1501'de Enes Hacı idi (BOA,

64 1740 yılında vakfın şeyhi ve mezranın mütevellisi Şeyh Osman'dı (VGMA, *HD* 1079/2: 117b). Onun ölümü üzerine 1745-1746'da oğulları Ömer ve Abdullah'a görev verilmişti (VGMA, *HD* 1079: 64b). Akınlı Boyalı Köyü'nde medfun bulunan Şeyh Ömer Zaviyesi'nin mütevellisi ve şeyhi olan el-Hâc Ömer, Abdullah, Abdurrahman ve el-Hâc Mehmet adlı kişilerin, 1755'te, beratları yenilenmişti (VGMA, *HD* 1097: 99b). Bu yerleşim yeri günümüzde Konya ilinin Bozkır ilçesine bağlı Boyalı olmalıdır.

65 Kemerli Köyü'ndeki Şeyh Ömer Zaviyesi'ne bir akçe ile Hasan Ali bin Yahya mutasarrıfken hariçten karışanlar olmuştur (VGMA, *HD* 1133: 87b).

66 Konya'nın Çumra ilçesine bağlı Yenisu Erkanal Mahallesi ile olan isim benzerliği, bu yerlerin aynı olabileceğini akla getirmektedir. 1583 tarihli tahrirde yer alan perakende vesikaya göre, Torla, Ergalan ve Balçıkhisar köyleri aynı yörede olmalı zira bunlar zeamet olarak verilmişti (TKGMA, *TD* 113).

TT.d 40: 208). 1518 yılında üç dervişin bulunduğu zaviyenin vakıfları ise Seniroğlanı Köyü'nde bir kıta zemin, Göğser Köyü'nde zemin ve bir kıta bağ ile Aladağ'da bir bağdan elde edilen 250 akçeydi (BOA, *TT.d 63:* 273). 1522'de zaviyedeki dervişler Yakup oğlu Mehmet, Mehmet oğlu Latif ve Ali idi. Seniroğlanı Köyü'nde bir kıta zemin, Göğser Köyü'nde bir kıta zemin ve köydeki bağ ile Aladağ'a bağlı Emir Ahmed Köyü'ndeki bağdan 250 akçe geliri vardı. Vakfın gelirinin 1/3'ü meşihate, 2/3'ü ise misafirlere yemek yedirmeye ayrılmıştı. Köydeki mescide imam olanın tasarruf etmesi için yıllık 100 akçe gelire sahip bir zemin yazılmıştı (BOA, *TT.d 45:* 332). 1524 yılında bu bilgiler tekrar edilmiş ve zaviyenin mescidine kim imam olursa ifadesinin Haydar Çelebi Defteri'nde kayıtlı olduğu belirtilmiştir (BOA, *TT.d 399:* 448). O halde zaviye, 1500 yılında olduğuna göre zaviyenin XV. yüzyılda kurulduğu söylenebilir.

1583'te Seniroğlanı Köyü'nde bir kıta zeminden altı kile buğday ile beş kile arpa, altı kıta zeminden 10 kile buğday ile 10 kile arpa, Seniroğlanı Köyü'nde bir kıta bağdan 20 akçe, Aladağ'a bağlı Emir Ahur Köyü'ndeki bağdan 30 akçe, Göğser Köyü'ndeki bir kıta zeminden beş kile buğday ve beş kile arpa vakfın gelirleri arasındaydı. Zaviyenin toplam 300 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 113:* 257b).

Eylül 1726 tarihinde zaviyenin *tevlîyet ve meşihati aslah evlada* şart olduğundan vâkîf şartı üzere mutasarrıf Hüseyin bin Yusuf ölünce kardeşi Hasan Halife göreve getirilmişti (VGMA, *HD 1143:* 138b). Onun ölümü üzerine ise kardeşinin oğlu Mehmet, Mayıs-Haziran 1730'da, görev almıştı (VGMA, *HD 1144:* 89b). Tevlîyet, meşihat ve zaviyedarlık görevlerini aynı kişi yapmış ve mahsulden alınan öşürle atanmıştı (VGMA, *HD 1079/2:* 117a). Vakıf evladından olanların fazla olması durumunda ise vâkîf evlatlarının derecelerine bakılmış eğer dereceler eşit ise görev paylaşılmıştı (VGMA, *HD 1079/2:* 117a). Zaviyeyi tasarruf edenler çocuksuz ölür ise vâkîf evladından aslah olanlar göreve ge-

tirilmişti. Ocak-Şubat 1739 tarihinde, göreve, Ömer ve Hatice birlikte getirilmiştir ki kadınlar da zaviyede görev alabilmiştir⁶⁷ (VGMA, *HD 1079/2:* 117a). 1823-1824'te zaviyenin tevlîyeti, meşihati ve zaviyedarlığının dörtte biri Ali Halife'ye tevcih edilmişti (VGMA, *d. 2178:* 335). Mart 1854 tarihinden itibaren yapılan bir yıllık muhasebesinde Şeyh Yakup Vakfı'nın Karasınır Köyü'ne bağlı Havâr mezarından elde ettiği 130 kuruş öşür gelirinin 16 kuruş 10 parası maaş-ı muharrir ve harc-ı muhasebeye, kalan 113,5 kuruş 10 para ise yemek yedirmeye harcanmıştı (BOA, *EV.d 15622:* 19a). Belviran Kazası'ndaki Şeyh Yakup Zaviyesi'nin 1858-1863 yılları arası hesabında 480 kuruş 10 para geliri zaviyenin mahlûlünden dolayı hazineye devredilmişti (VGMA, *d. 3146:* 44). 1866 yılında ise 475 kuruş gelirden mürettebat 118 kuruş 30 para düşüldükten sonra kalan 356 kuruş 10 para için *mahlûl* ifadesi kullanılmıştı (VGMA, *d. 3146:* 196). Bu bilgilere göre zaviye, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren terk edilmiştir.

2.18. Şeyh Yalıncağ Vakfı

Şeyh Süleyman Vakfı⁶⁸ olarak da geçen vakıf, Belviran Kazası'na bağlı Şeyhler Köyü'nde⁶⁹ kayıtlı olmasına rağmen XV. yüzyılda Yalıncağ Dede Zaviyesi Vakfı, Ova Belviran'a bağlı Bozkandak Köyü'ndeydi⁷⁰ (Uzluk 1958: 32; Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1:* 39a; Erdoğru, 2003: 114; Çoşkun, 1996: 71). İbrahim Bey'den muafiyet için mektupları bulunan zaviye vakfının *hasıl-ı an öşr-i galle ve resm-i çift ve ağnam ve kovan ve gayriha 434* (Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1:* 40a) akçe geliri vardı. 1483 yılında Yalıncağ Şeyh Zaviyesi'ni, Yalıncağ Şeyh evladı tasarruf etmekteydi. Bir çiftlik yeri olan *vakfın hasıl-ı an öşr-i galle ve bağ ve kovan ve resm-i ağnam ve*

67 Zaviyeye yapılan atamalarla ilgili bkz. VGMA, *HD 1133:* 86b; VGMA, *HD 1079:* 64b; VGMA, *HD 1075:* 11b; VGMA, *HD 542:* 32b.

68 Zaviyenin adı, Yalıncağ Dede ve Şeyh Yalıncağ olarak da yazılmıştır (Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1:* 39a-40a).

69 1795'te vakfın mütevellisi Seyyid Mehmet'in ölümü üzerine torunu göreve getirilirken (VGMA, *HD 538:* 55a) Haziran 1827 tarihinde Seyyid Mehmet'in de ölümü üzerine vâkîf evladından Seyyid Ali atanmıştı (VGMA, *HD 542:* 32b).

70 Günümüzde aynı isimle Karaman iline bağlıdır.

gayriha 180 (Erdoğan, 2003: 115-116; Çoşkun, 1996: 72; Atatürk Kitaplığı, *MC.O.116/1*: 39b) akçe geliri yazılmıştı.

1500 yılında vakfın çiftlikten 180 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 565*: 57a). Yalıncağ Şeyh evladı bir çiftlik yerlerinden resm-i çift ve ağnam vermezlerdi. Ancak raiyyet yerine ekerlerse öşür verirlerdi. Bunlardan vergi talep edilmemesi konusunda İbrahim Bey'in mektubu da vardı (BOA, *TT.d 40*: 256). 1518 yılında *karye-i Yalıncağ Baba vakf-ı zaviye-i şeyh-i mezbur* olarak yazılan Şeyh Yalıncağ Baba Zaviyesi'ne 15 nefer kaydedilmişti. Zaviye toplam 1.600 akçe gelire sahipti. Bunlarla ilgili açıklamada *bu cemaat şeyh-i mezburun neslidir rüsum ve avarız virmezler kendü vakf hasılatını ziraat idecek ve öşür virmeyüb zaviyeye sarf ideler an sipahi yerin ziraat idecek heman öşür virürler* denilmişti. Zaviyenin gelirinin üçte biri meşihat üçte ikisi ise zaviyede yemek yeme masrafıydı⁷¹ (BOA, *TT.d 63*: 295). 1522 yılında Şeyh Yalıncağ Baba Zaviyesi'ne (mukarrer-i be-hükmi Sultan Selim Han) kaydedilen 15 nefere üç nefer daha eklenmişti. Zaviyeye 1.600 akçe gelir yazılmasına rağmen gelirin toplamı 1.900 akçe yapıyor. Cemaate dair açıklamada ise şu bilgi verilmiştir: *Bu cemaat şeyh-i mezburun neslidir rüsum ve avarız virmezler kendü vakf hasılatını ziraat idecek ve öşür virmeyüb zaviyeye sarf ideler gayri sipahi yerin ziraat idecek heman öşür virürler. Masrafları cihet-i meşihat sülüs mahsul cihet-i taâm-ı zaviye sülusan* (BOA, *TT.d 455*: 353).⁷² 1524 yılında Çardaklı Köyü'nden sonra yazılan zaviyede cemaat olarak 18 kişi vardı. Bunların sekizi zaviyedardı. Vakıf 1.300 akçe gelire sahipti (BOA, *TT.d 399*: 469). 1530 yılında ise vakfın bir çiftlik yerden; öşür, bağ ve kovandan 1.000 akçe geliri vardı (*387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman*, 1996: 96). 1530 yılında ellerindeki vakıf yerlerinden dolayı resm-i çift ve resm-i ağnam

⁷¹ XVI. yüzyılın ilk yarısına ait bir kayıta da 15 dervişin kaydedildiği zaviyenin 1.400 akçe geliri vardı. Vakfın geliri meşihate ve misafirlere yemek yedirmeye ayrılmıştı (Kahraman, 2009: 127-128).

⁷² 1522 yılında Bozkandak Köyü'nde zaviyeye dair bir kayıt yoktur (BOA, *TT.d 455*: 235).

vermeyen Yalıncağ Şeyh evladı, raiyyet yerine öşrünü veren 18 neferin hâsılı 1.300 akçeydi⁷³ (*387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman*, 1996: 94). 1583 yılında Yalıncağ Köyü'ndeki⁷⁴ zaviye, çiftlikten 220 akçe gelir elde etmişti (TKGMA, *TD 113*: 256a).

11 Mayıs 1867 tarihinde Şeyhler Köyü'ndeki Şeyh İbrahim Yalıncağ Baba bin es-Seyyid Yusuf bin es-Seyyid Mehmet'in⁷⁵ zaviyesiyle çiftliği vakfının tevliyet ve zaviyedarlığını yapan vâkıf evladından es-Seyyid Ali bin Veliyüddin'in çocuksuz ölümü üzerine vâkıf evladından es-Seyyid Mehmet Emin bin Hüseyin bin Abdülkerim'e görevlerin verilmesi için mahallinden gönderilen ilam ve mazbata⁷⁶ üzerine *mu'amele-i kuyudiyeye* icra olunarak havale olunmuştu. Yalıncağ Şeyh Vakfı'nın tevliyeti evlada şart koşulmuş ve Mart 1864'ten itibaren bir yıllık muhasebesinde 150 kuruş gelir ve gideri olmuştu. Vakfiye kaydının olmadığı zaviyenin defterhanede kayıtlı kadim zaviyelerden olduğu belirtilmişti. Atamalarda ekber evlat öncelikliydi. Zaviyede gelene geçene yemek yedirmek, her yıl muhasebesini mahkeme ile görüp muhasebe suretini almak şartlarıyla atanmıştı (*KŞS 92*: 115-2; 115-3). Tahrir defterlerinde zaviyenin iki farklı köyde yazılması, şeyhin zaviyesi ile türbesinin farklı yerlerde olması ya da oğlunun diğer köyde bir zaviye kurması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Tenha yerlerde zaviye kuran Horasan erenlerinden olan bu dede de sonradan Şeyhler köyü adıyla bir köy kurulmuş olan boş arazilere zaviyesini kurmuş. Devlet tarafından kensidisine tahsis edilen topraklarda, etrafına toplanan

⁷³ 30 Mart 1576 tarihinde hasıl-ı an tahvilat 1.860 akçe olan Şeyh Yalıncağ Baba Zaviyesi'nden 400 akçe hisse Yusuf adlı kişinin timari idi. 6 Kasım 1576'da ise hasıl-ı an öşr-i gallat olarak 1.860 akçenin 474 akçe hissesi Mustafa Çavuş oğlu Mehmet timari idi. Zaviyenin adı Şeyh Babalık olarak ifade edilmiştir (Yıldız 2010: 229, 289).

⁷⁴ Köyle ilgili açıklamada çift yer tasarruf edenlerden 36, nim çift tasarruf edenlerden 18 ve nim çiftten az olanlardan kanun üzere dönüm akçesi alınır, çift ve nim çift verenler bennak ve caba vermezler, yazılmıştı.

⁷⁵ Bu ifade Yalıncağ Baba'nın adının Şeyh İbrahim olduğunu göstermektedir. Ayrıca neslinin kimlerden geldiği de buradan anlaşılmaktadır.

⁷⁶ Atama talebi ile ilgili bkz. *KŞS 91*: 150-2.

tarımcılarla kendilerinin ve zaviyesine gelen yabancıların ihtiyaçlarının sağlanmasını temin eden çok derin bir pir imiş. Ahmet Tacî adındaki oğlu da yüksek mertebelere ermiş olması nedeniyle büyük pirden, çeşitli sorunlarına, dertlerine deva istemeye gelenlere oğlu Ahmet Tacî'yi salık verir, *O, benden daha üstündür* dermiş. Zaviyesi civarındaki Bozkandak köyü mezarlığına musallat olan sırtlanlar, gömülen her ölüyü yerlermiş. Köylüler de bu sırtlanları yok edememişler. Yalınca Dede *ben ölünce cesedimi Bozkandak mezarlığına götürüp oraya gömün* demiş, bir zaman sonra ölen şeyh Bozkandak mezarlığına gömülmüş. Artık mezarlığa sırtlanlar uğramamışlar (Gülcan, 225).

3. XVI. Yüzyıl Zaviyeleri

Bu döneme ait sekiz zaviye tespit edilmiştir. Bu zaviyeler şöyledir:

3.1. Alaeddin Bey Zaviyesi

Ayvalıca Köyü'ndeki⁷⁷ zaviyede 1518 ve 1522 yıllarında dokuz derviş vardı. Zaviye, vakfiye gereği üç çiftlik yerden 590 akçe gelire sahipti⁷⁸ (BOA, *TT.d 63*: 282; BOA, *TT.d 455*: 341-342). 1524'te zaviyenin 590 akçe geliri şunlardı: Çiftlikten 500 akçe, bostan öşründen 20 akçe, koyun resminden 50 ve kovan öşründen 20 akçe idi. Bu tarihte zaviyedarı, İlyas v. Hasan'dı (BOA, *TT.d 399*: 457). Bu tarihten sonra zaviyeyle ilgili bir kayıt tespit edilememiştir. Dolayısıyla bu tarihten sonra işlevini kaybetmiş olmalıdır.

3.2. Baba Şeyh Zaviyesi

Babasarayı Köyü'ndeki⁷⁹ zaviyede 1518 ile 1522 yıllarında *Mehmed v. Yusuf ve Musa v. o ve Ya-*

77 Günümüzde Konya'nın Bozkır ilçesine bağlı aynı isimli yerleşim yeridir.

78 XVI. yüzyılın ilk yarısında sekiz dervişin kayıtlı olduğu zaviyenin vakfiyesine göre üç çiftlik olan 19 kıta yer vakfiydi (Kahraman, 2009: 126).

79 Mezra-i Yalıncağ kala nezd-i sınuru karye-i Ağras (bu köy ahalisi ziraat eder) (BOA, *TT.d 63*: 279; TKGMA, *TD 113*: 278a). Burada 1501'de Mezid v. Maruf adlı bir kişi yazılmıştır (BOA, *TT.d 40*: 226). Ancak mezranın Babasaray Köyü'nde olduğu vurgulanmıştır (BOA, *TT.d 63*: 267; BOA, *TT.d 455*: 251). Dolayısıyla günümüzde Konya'nın Güneysınır ilçesine bağlı olan Karagünev ismiyle bilinen Ağras köyü vardı. Babasaray köyü de o civarda olmalıdır.

kub v. Yusuf dervişân-ı zaviye-i Baba Şeyh olarak yazılmıştı. Köyde bulunan ve geliri 200 akçe olan bir çiftlik ile 20 akçe geliri olan köydeki bir bağ zaviye hademelerinin tasarrufundaydı (BOA, *TT.d 63*: 267; BOA, *TT.d 455*: 251). 1524 yılında ise Baba Şeyh Zaviyesi'nin zaviyedarı Mehmet v. Yusuf ile Yakup v. Yusuf'tu. Köydeki 200 akçe gelire sahip çiftlik, zaviye görevlilerin elindeydi (BOA, *TT.d 399*: 442). Bu tarihten sonra zaviyeye dair bir bilginin olmaması ortadan kalktığı izlenimini vermektedir.

3.3. Fahreddin Zaviyesi

Emre Köyü'ndeki zaviyede 1518'de dokuz derviş kaydedilmişti. Bunlar rüsumdan ve avarızdan muaftı. Zaviyenin çiftlikten 600 akçe geliri vardı (BOA, *TT.d 63*: 275). 1522'de zaviyedeki derviş sayısında ve zaviyenin gelirinde bir değişiklik olmamıştı. Vakfın gelirinin 200 akçesi meşihate, kalan 400 akçesi misafirlere yemek yedirmeye harcanmıştı (BOA, *TT.d 455*: 334). 1524'te İbrahim v. Sadeddin ile beş zaviyedar yazılırken zaviyenin geliri değişmemişti (BOA, *TT.d 399*: 449). Bu bilgilere göre zaviyenin çok uzun ömürlü olmadığı anlaşılmaktadır.

3.4. Şeyh Alaeddin Bey Zaviyesi

Zaviye, Beyavşar Köyü'ndeydi (VGMA, *HD 1078*: 33a). 1583 yılında Beyavşar Köyü'ndeki çiftlik, zaviyenin hademelerinin tasarrufundaydı. Buradan buğday ve arpa öşründen 600 akçe, bostan öşründen 20 akçe ve kovan öşründen 20 akçe olmak üzere 640 akçe geliri vardı (TKGMA, *TD 113*: 246b).

Şeyh Alaeddin Bey, Belviran Kazası'nda medfundu. Zaviye hissesinin yarısına sahip Ali ölünce vâkıf evladından Şeyh Minnet Halife 1724'te atanmıştı (VGMA, *HD 1137*: 111b). Şeyh Minnet'in ölümü üzerine 1731'de oğulları Abdülkadir ve Safa (VGMA, *HD 1079/2*: 116b), onların ölümü üzerine ise kardeşleri Mustafa 1781'de atanmıştı (VGMA, *HD 1075*: 11b). Genelde babadan oğla intikal eden görevler, aileden kimsenin olmaması durumunda diğer kişilere de verilebilirdi. 1776 yılında zaviyenin zaviyedar ve mütevellisi olmadığından Seyyid Meh-

met, Seyyid İbrahim ve Hacı İbrahim atanmıştı (VGMA, *HD 1078*: 33a). XVIII. yüzyılın sonlarında zaviye faaliyetine devam ediyordu.

3.5. Şeyh Mehmet Zaviyesi

Zaviye, Belviran Kazası'na bağlı Çandar Köyü'nde idi.⁸⁰ 1518 yılında Yunus oğlu Mehmet Zaviyesi'ne⁸¹ beş derviş kaydedilmişti. Vâkîfın oğlu Aladağ kadısı Muslihiddin, vakfı tasarruf etmekteydi. Sultan Bayezid'den muafnameleleri olan zaviyenin 570 akçe geliri vardı. Masrafı ise misafirlere yemek yedirmektir. Zaviyenin şeyhliği vakıf evladına ve onların çocuklarına vakfiye gereği şart koşulmuştu⁸² (BOA, *TT.d 63*: 289). Vakıfta bir *kadının* görev alması, zaviye ile medresenin görüşlerinin uyumlu olduğunu göstermektedir. Sultan Bayezid'in muafiyeti olduğuna göre zaviye, 1481-1512 yılları arasında kurulmuş olmalıdır. 1500 ve 1501 yıllarında bahsi geçmediğinden XVI. yüzyılda kurulduğu kabul edilmiştir.

1522 yılında köydeki Muslihiddin v. Davud (Aladağ kadısı), Ahmet birader-i O ile Abdürrahim biraderzade zaviyenin dervişleriydi. Bunların zaviyenin hizmetlerini yapıp oşürden ve avarızdan muaf olmaları için Sultan Bayezid Han'dan muafiyetnameleri ve padişah-ı alempenahtan mukarrernameleri vardı. İlyas v. Yusuf ile Mustafa v. O ise zaviyenin hizmetkârı idi. Köydeki bağlardan, çiftlikten ve mezradan toplam 570 akçe geliri vardı. Ürünün üçte biri olan 256 akçe meşihat masrafı iken 514 akçe ise misafirlere yemek yedirme masrafıydı. Zaviyenin meşihati vakfiye gereği vâkîfın evladına ve evlad-

80 Tahrir kayıtlarına göre; Hacıköy adlı mezrayı birlikte ekmeleri nedeniyle Çandar köyü, Çiçek köyü yakınlarında olabilir. Ayrıca Morsun, Çandar ve Çiçek yakınlarında; Afşar, Çiçek ve Hacı Ali Boyalıyan yana ve Kuzviran, Afşarviran, Üçkilise ve Susuz köyleri sınır olabilir. (TKGMA, *TD 113*).

81 Mehmed v. Yunus Zaviyesi ve Şeyh el-Hâc Mehmet Efendi Zaviyesi olarak da zikredilmiştir (BOA, *TT.d 455*: 347; VGMA, *HD 1097*: 100a).

82 XVI. yüzyılın ilk yarısına ait bir kayıta zaviyenin 770 akçe geliri yazılmıştı. Mehmet'in vakfettiği köydeki bir çiftlik ile üç bab değirmen, dört kıta bağ vakıfları arasındaydı. Gelirin 256 akçesi meşihat ve 514 akçesi ise misafirlere yemek yedirme masrafıydı. Vakfiye ve hüccete göre bir bahçe, zaviyede hatim okumak şartıyla Muslihiddin v. Mehmet tarafından zaviyeye başlanmıştı (Kahraman, 2009: 126).

evladına meşruttu. Çiftliğin vâkîfı Mehmet'ti (BOA, *TT.d 455*: 347).

1524'te yılında Çandar Köyü'nde Mehmed v. Yunus Zaviyesi'ni kadı olan Muslihiddin ile kardeşi zaviyedar Ahmet tasarruf etmekteydi. İsmi Muslihiddin v. Vâkîf şeklinde yazılmıştı. Bu zaviye hademeleri köyden toplam 871 akçe gelir tasarruf etmekteydi (BOA, *TT.d 399*: 464). 1583'te ise zaviye hademelerinin tasarruf ettiği köydeki dört kıta bağ, köydeki dört bab değirmen, köydeki çiftlik ve köy sınırındaki bir zemin zaviyenin vakıfları arasındaydı (TKGMA, *TD 113*: 240b).

Zaviyede batın evlad ile aslah evlad görev alacaktı (VGMA, *HD 1097*: 100a). Günlük bir akçe ile tevliyet vâkîf evladından Şeyh Hacı Mahmut ölünce oğlu Abdülgani, Temmuz 1731 tarihinde, atanmıştı (VGMA, *HD 1079/2*: 116b). Abdülgani'nin ölümü üzerine yerine geçen İbrahim'in de vefatı nedeniyle onun kızı Şerife Ayşe, tevliyet ve zaviyedarlık görevine Aralık 1781 tarihinde getirilmişti (VGMA, *HD 1075*: 11b). XVIII. yüzyıl sonlarında zaviye hala faaliyd.

3.6. Şeyh v. Gönder Zaviyesi

1518 ve 1522 yıllarında, Afşarviran Köyü'ndeki zaviyenin şeyhi Ali v. Yakup adlı kişi iken onun oğlu Süleyman da hizmetkâr olarak yazılmıştı. Aynı tarihte Susuzcaviran köyü,⁸³ Şeyh Ali v. Gönder mülkü idi. Afşarviran Köyü'ndeki bir çiftlikten 60 akçe geliri vardı (BOA, *TT.d 63*: 256, 274; BOA, *TT.d 455*: 240). 1524'te Susuzcaviran köyü, Şeyh Ali v. Gönder mülkü idi. On dan Hacı Mustafa'ya intikal etmiş ve evladının tasarrufundaydı (BOA, *TT.d 399*: 448). Mülkün zaviye vakfı olarak anılması, kendi malını koruma altına alma yolu olarak vakf etme yoluna gidildiği izlenimini vermektedir.

83 Yağlıbayat ve Susuzcaviran köylerinde 1894'te Şeyh Ali Vakfı ismiyle bir vakıf vardı (*KŞS 107*: 42). Susuzcaviran köyü, Şeyh Ali v. Gönder mülkü imiş. Bunun 1/3'ünü tamir ettirdiği Konya'daki Anber Reis Camii'nin mesalihi için vakfetmişti (Vakfiye tarihi 1531). 1/3'ü Ahmed Çelebi v. Pir Ali hüccet gereği tasarruf etmiş. Ahmed Çelebi'nin hissesi tilavet için vakfedilmişti (TKGMA, *TD 113*: 260a). Ayrıca Alibeyhüyüğü sınırında Gönder mezrası da vardı (TKGMA, *TD 113*: 279a).

3.7. Şeyh Yusuf Efendi Zaviyesi

Emre Köyü'ndeki zaviyede, 1518 ve 1522 yıllarında, iki derviş vardı. Abdi v. Lütü Fakih zaviyenin şeyhi iken diğeri de kardeşi Mehmet'ti. Bir çiftlikten 250 akçe gelir yazılmıştı (BOA, *TT.d* 63: 274; BOA, *TT.d* 455: 333). Bunun dışında zaviyeye dair bilgi tespit edilememiştir.

3.8. Türkman Zaviyesi

Zaviye, Morsun Köyü'ndeydi. 1518 yılında köyden iki derviş kaydedilmişti. Köydeki bağ, zaviyenin vakfıydı (BOA, *TT.d* 63: 293). Zaviyenin dervişleri, Yusuf v. Musa ile kardeşi Mahmut'tu. (BOA, *TT.d* 455: 351).⁸⁴ Morsun, günümüzde Bozkır ilçesine bağlı Yolören yakınlarında bir mevki ismi olarak kullanıldığına göre, Morsun köyü o civarda olmalıdır. 1783'te Morsun Köyü'nde Dard Zaviyesi adıyla bir zaviye ismi zikredilmiştir (BOA, *C. TZ* 4853). Buna ek olarak Bozkır hurufat defterlerinde de Dard Zaviyesi'ne dair kayıtlar mevcuttur. Zaviyeye ait kayıtların XVI. yüzyıla sınırlı olması bu nedenle olabilir.

4. XVIII. Yüzyıl Zaviyeleri

Bu yüzyılda diğer yüzyıllara göre zaviyelerin sayısı fazla değildir. Ama bunların yeni zaviyeler olduğu anlaşılmaktadır.

4.1. Abdülcabbar Zaviyesi

Dinek Köyü'ndeki⁸⁵ zaviyenin günlük bir akçe ile mütevellî ve zaviyedarı olan Mehmet mahlûlünden Mayıs 1731 tarihinde görev Ali'ye verilmişti⁸⁶ (VGMA, *HD* 1079/2: 116b). Mart 1854 tarihinden

⁸⁴ Bahsedilen zaviyeler dışında vakıf olarak yazılan yerler üzerinde durulmamıştır. Ancak Belviran kazasına bağlı Durayda Köyü'nde bulunan Mahmut Besavel Vakfı, Seca' Halife Vakfı gibi fakirler için kurulan ya da cüz okuma görevi olan vakıflar bulunmaktaydı (TKGMA, *TD* 565: 56b, 58a). 1501 yılında Belviran'a tabi Armutlu Köyü'nde de zaviyedar vardı (BOA, *TT.d* 40: 217). Ama zaviyenin adı olmadığından zaviyedarın bu köyde mi başka bir yerde mi görevli olduğu belli değildir. Nitekim 1522 yılında Üçkilise köyü tahririnde bazı isimlerin üzerinde Mümin Halife Zaviyesi'nin dervişleridir (BOA, *TT.d* 455: 250) ifadesi olmasına rağmen bu zaviye, Konya'daki Mümin Halife Vakfı olmalıdır. Yani zaviye başka bir yerde de olabilir.

⁸⁵ Aynı isimle Çumra ilçesine bağlıdır.

⁸⁶ Ali'nin ölümü üzerine 1788'de günlük bir akçe ücretle zaviyedarlık ve tevliyet oğlu Seyyid Süleyman'a verilmişti (VGMA, *HD* 1074: 54a). Zaviyeye yapılan atamalarla ilgili bkz. VGMA, *HD* 1133: 86b; VGMA, *HD* 1080: 45a.

de Belviran'a bağlı Abdülcabbar Zaviyesi'nden elde edilen 178 kuruş öşür geliri, mütevellî ve zaviyedar hissesiydi (BOA, *EV.d* 15622: 19a). Zira Mart 1858 tarihinden yıl sonuna kadar yapılan zaviyenin bir yıllık hesabına göre, zaviyenin vakfiyesi yoksa da hasılatını mütevellî olanların alması *amel-i kadîmden* idi (BOA, *EV.d* 15622: 104b). Zaviyenin ne zaman faaliyete geçtiği ya da ne zaman ortadan kalktığı tespit edilememiştir. Ancak tahrir kayıtlarında yer almaması zaviyenin kuruluşunun daha geç olduğu izlenimini vermektedir. 1788 yılında babası Seyyid Ali'nin vefatı üzerine zaviyedar ve mütevellî olan Seyyid Süleyman'ın da çocuksuz vefatı üzerine görevler, Mayıs 1848 tarihli ilama göre Mevlana soyundan Seyyid Hasan Çelebi'ye verilmiştir (Silay 2015: 136). Verilen örnek zaviyede Mevlevilerin etkili olduğunu ve zaviyenin XIX. yüzyılda faaliyetine devam ettiğini göstermektedir.

4.2. Akbınar Zaviyesi

Zaviye, Belviran Kazası'ndaydı.⁸⁷ Dolukuyu mezarası zaviyedarlık görevini yapanlara vakfedilmişti. Ancak 10 yıldır sahipsiz olan göreve Mart-Nisan 1755 tarihinde Seyyid Veliyüddin atanmıştı (VGMA, *HD* 1079: 64b). Dolukuyu mezarasından elde edilen ürünün öşürüyle zaviyedarlığına *evlâd-ı vâkıfın zükûr ve inâsı bi'l-küllîye munkarız olub* denilerek Şubat 1767'de Seyyid Veliyüddin ferağından Şerife Fatma Hatun getirilmişti (VGMA, *HD* 1075: 11b). Onun çocuksuz ölümü üzerine ise erkek kardeşinin kızı Şerife Ayşe zaviyedarlık görevini yürütmüştü (VGMA, *HD* 1078: 33b). Onun ferağı üzerine ise diğer Şerife, Mart-Nisan 1820 tarihinde görev almıştı (VGMA, *HD* 541: 32a). Dolayısıyla vakıf evladından erkek kalmadığında kadınlar da zaviyelerde görev alabilmekteydi.

4.3. Şeyh Şaban Zaviyesi

Zaviye, Belviran Kazası'na bağlı Hasanköy'deydi.⁸⁸ Zaviyenin 4 Eylül 1757 tarihinde şeyhi ve

⁸⁷ Muhtemelen Bozkır ilçesine bağlı Akpınar'da idi.

⁸⁸ 1518 ile 1522 yıllarında Belviran kazasına bağlı Hasan karyesinde Karaman kazaskerinin verdiği hüccetle Şaban Fakih v. Ahmed Fakih Çiftliği vardı. Bu tarihlerde 250 akçe geliri olan çiftliğin 1583 yılında 300 akçe geliri vardı. 1501'de

mütevellisi olan Şeyh Mahmut'un ölümü üzerine yerine Mehmet Halife atanmıştı (VGMA, *HD 1097*: 99b; VGMA, *HD 1133*: 86b). Zaviyeye dair çok az kaydın olması, Hasanköy'ün merkez kazaya yakın yerde olması ve diğer kayıtların orada yer almasından dolayı olabilir. Zira Konya'ya bir saat uzaklıktaki Hasanköy adlı bağlardan bahsedilmiştir (VGMA, *HD 1111*: 12a). Nitekim mescidin camiye çevrilmesinin talep edildiği 1897 yılında da Hasanköy Mahallesi'nin Konya'ya bir saat uzaklıkta olduğu ifade edilmiştir (*KŞS 108*: 190).

4.4. Şeyh Zebun Zaviyesi

Zaviye, Afşar Köyü'nde idi. Mevlüt ferağından 1710 yılında yarım hisse tevliyet ve zaviyedarlığa mutasarrıf olan Seyyid Hacı Ali'nin ölümü üzerine diğer Ali, Şubat 1753 tarihinde göreve getirilmişti (VGMA, *HD 1133*: 86a; VGMA, *HD 1079*: 64b). Muhtemelen Afşar Zaviyesi ile bu zaviye aynı olmalıdır. Zira bu tarihte, Afşar Zaviyesi diye bir zaviye yoktur. XVIII. yüzyılda zaviyeye yeni vakıfların vakfedilmesi sonucu zaviyenin ismi bu şekilde değişmiş olabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Belviran Kazası'nda 36 tekke ve zaviye tespit edilmiştir. Bunlar, genel olarak zaviye olarak sınıflandırılmıştır. Bunlardan üçü tekke (Buğra Baba, Şeyh Bayram ve Şeyh İlyas) olarak ifade edilse de tarihi süreçte genel olarak zaviye olarak adlandırılmışlardır. Kazadaki zaviyelerin kuruluşunda; kurulacak yerleşim biriminin boş olması, köye yerleşimin tam olarak gerçekleşmemesi ya da yeni göçlerin ortaya çıkması gibi durumlar etkili olmuştur. Ekteki tablolara ve grafiğe bakıldığı zaman zaviyelerin kuruluş süreci daha net anlaşılacaktır.

Zaviyelere dair vakfiye kayıtları olduğu belgelerde belirtilmişse de bunların birçoğu günümüze ulaşamamıştır. Vakıflara ait vakfiyelerin

üç neferin kayıtlı olduğu köyde 1518 ile 1524'te dört nefer kayıtlıydı (BOA, *TT.d 40*: 224; BOA, *TT.d 63*: 288; BOA, *TT.d 455*: 346; BOA, *TT.d 399*: 463; BOA, *TT.d 113*: 242a). Burada bunların vakıf evladından olduğu belirtilmiştir. Ancak bir görevli ya da zaviye ismi yazılmamıştır.

tarihleri ise tahrir defterlerinden çıkarılmıştır. Bu bilgiler, zaviyelerin ne zaman kurulduğu hakkında ipuçları vermektedir. Kazadaki 19 zaviyenin Karamanoğulları döneminde kurulduğu anlaşılmaktadır. Vakfiyelerine göre Buğra Baba, Çavuş İbrahim, İbrahim Seydi, Sinan Seydi, Şeyh Alaeddin Bey, Şeyh Hocenti, Şeyh İlyas, Şeyh Maruf, Şeyh Ömer ve Şeyh Şekerim zaviyeleri Karamanoğulları zamanında kurulmuştur. Bu zaviyeler dışında Karamanoğulları döneminde kurulan zaviyeleri anlamak için ikinci işaret, Karaman beylerinden alınan mektup ve mukarrernamelerdir. Karamanoğlu idarecilerinin tekke ve zaviyeleri sürekli kontrol ettikleri Osmanlı dönemine ait tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. Vakıflar teftiş edildikten sonra vakfın yöneticilerine vakfın durumuna dair bir belge verilirdi. Tahrir defterlerinde mektup olarak ifade edilen bu belge, vakfın hangi vergilerden muaf olduğuna ya da vakfın hangi ailenin tasarrufunda bulunduğuna dair bilgileri ihtiva etmekteydi. Osmanlı dönemine ait kayıtlarda özellikle İbrahim Bey'in mektubu ya da mukarrernamesinin olduğundan bahsedilmektedir. Bu durum, onun döneminde vakıfların iyi bir denetimden geçirildiğini göstermektedir. Bir diğer husus ise, Osmanlı belgelerinde Karaman beylerine atıf yapılması, onların döneminde onaylanan işlemlerin geçerliliğini sürdürdüğünü göstermektedir. Buna göre; Afşar, Ahi Dede, Ahi Seydi, Ali Efendi, Efendi Seydi, Hacı Yusuf, Şeyh Ali, Şeyh Bayram ve Şeyh Yalınca zaviyeleri de Karamanoğulları dönemine ait yapılarıdır. Osmanlı döneminde bu zaviyelerin faaliyetlerine devam ettiği ve bu dönemde de yeni zaviyelerin açıldığı anlaşılmaktadır.

XVI. yüzyıldan itibaren bazı zaviyeler kapatılmaya ya da işlevi değiştirilmeye başlandı. Bunun temel nedeni, bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşmasıyla birlikte zaviyelere ihtiyaç kalmamasıydı. Önemi azalan zaviyeler, bakımsızlık nedeniyle harabe hale geldiğinden dolayı bunların bir kısmı tamir edildi ya da başka bir görev alanına kaydırıldı. Böyle durumlarda bulunan zaviyelerin gelirleri de başka vakıflara aktarıldı.

Belviran Kazası'ndaki zaviyelerin sayısı dikkati çekmektedir. Ancak bölgeden hacıların⁸⁹ gittiği düşünüldüğünde yolun önemi ve zaviyelerin sayısı anlam kazanmaktadır. Ekte verilen tablolarda da görüldüğü üzere zaviyelerin kuruluş dönemleri XV. yüzyılda yoğunlaşmaktadır. Bu, bölgede Türk nüfusunun artmasına paralel olarak yeni yerleşim yerleri açılmasıyla ilgilidir. Zira belli bir tarihten sonra bu zaviyelere dair bilgi yoktur.⁹⁰ Zaviyelerin bazılarının tahrir kayıtlarında yer almamasına rağmen zaviyenin faaliyette olduğuna dair izlenimler de vardır. Böyle bir durum, zaviyenin mallarına el konulması ya da zaviyenin ortadan kalktıktan sonra yeniden kurulmasıyla alakalı olmalıdır.

Zaviyelere ait kayıtlarda Karamanoğlu hükümdarlarının isminin zikredilmesi bu vakıfların o dönemde kurulduğunu işaret etmektedir. Aynı zamanda Osmanlılar'ın Karamanoğulları'ndan aldığı yerlerdeki uygulamaları aynen devam ettirdiğini de göstermektedir. Bu anlamda vakıflarda bir devamlılık söz konusudur. Vakıfların sayısına bu pencereden bakıldığında, Belviran Kazası'ndaki birçok tekke ve zaviyenin Karamanoğulları döneminde kurulduğu ortaya çıkmaktadır. Az da olsa Osmanlı döneminde kurulan tekke ve zaviyeler de vardır. Aradaki fark, bölgenin şenlendirilmesi, bir başka ifadeyle bölgeye Türk nüfusun yerleşmeye başlamasının yoğun şekilde Karamanoğulları döneminde olmasından kaynaklanmış olmalıdır.

Zaviyeler, ekonomik anlamda ellerindeki araçlar vasıtasıyla bölgenin kalkınmasına katkıda bulunmuşlardı. Zaviyelere dair şu örnek ilginçtir. Hacı Yusuf, Karamanoğlu İbrahim Bey'den Suvarık mezrasını satın almış ve mülk edinmişti. Fatih Sultan Mehmet bölgeyi fethedince

89 XVIII. yüzyılda, Belviran kazasına bağlı Gederet ve Bolad köyleri, Göksu Nehri üzerindeki çam ağacından yapıldığı için *Çam Köprüsü*, hacıların güzergâhı olduğu için *Şam Köprüsü* denilen köprünün bakımını yapmışlardı (Şafakçı, 2013: 139-140).

90 XIX. yüzyıldaki durum ise şöyleydi: Şeyh ailelerinin çoğu 1839 yılına kadar vakıflarını ellerinde tutabilmişlerdi. Bu tarihte Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin kurulmasıyla bütün haklarını devlete teslim etmek zorunda kalmışlardı. Bunların pek az bir kısmı Cumhuriyet dönemine kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdi (Ocak, 1978: 264).

hüccet gereği yine mülk olarak tanımıştı. Bu şekilde mülk haline gelen mezra sonra zaviyeye vakfedilmiş ve zaviyenin gelirlerine katılmıştı.

Kazadaki zaviye isimleri incelendiği zaman derviş, veli, ahi, bey, efendi, baba, seydi, hacı gibi sıfatları taşıdıkları görülmektedir. Genelde kurucularının ismiyle ya da kurulduğu yerin ismiyle anılan zaviyelerdi. Zaviyelerin kurucuları ölene kadar görevi sürdürmüştü. Zaviyelerdeki görevliler sebepsiz yere görevden alınmazlar, ancak kendi isteği ile feragat eder ya da ölürlerse, yerlerine yeni bir zaviyedar atanabilirdi. Zaviyedarlık babadan oğla geçen bir meslekti. Ancak Buğra Baba Zaviyesi'nde de görüldüğü üzere kadınlar da tevliyet ve zaviyedarlık görevini yürütmüştür. Zaviyelerde kadınların görev yapması, onların hayatın içerisinde aktif rollerde olabileceğini göstermektedir. Zaviyelerde görevli olan kişilerin ücretleri vakfın gelirlerine ya da vâkîfın belirttiği şartlara göre aynî ya da nakdî olarak ödenebiliyordu. Zaviyelerdeki bu görevliler tespit edilirken aralarında dervişlere de rastlanmaktadır. Fakat bunlar ayrı bir görevli olmayıp, ya tekkenin şeyhini ya da zaviyedarları kasteden bir anlamda kullanılmıştır.

Zaviyelerin köy, mezra, bağ, değirmen ve çiftlik gibi gelir kaynakları vardı. Bu gelirlerle öncelikle vakıfta görevli olan müteveli, zaviyedar ve dervişlerin sonra da yolcuların ve fakirlerin ihtiyaçları karşılanırdı. Aile içinde tutulan görevler vasıtasıyla vâkîfın nesli iş imkânına kavuşurken muhtaçların da vakıflardan istifade ettiği sosyal yardımlaşma fonları oluşturulmaktaydı. Bu bakımdan zaviyeler için yolcuların barınma ihtiyaçlarının karşılandığı misafirhaneler de denilebilir. Tahrir defterlerinde zaviyeler için *it'âm-ı ta'âm* görevinin yazılması da devletin zaviyelerden yolcuların yemek ve barınma ihtiyaçlarının karşılanmasını beklediğini göstermektedir. Kazadaki zaviyelerin gelirlerinin ortalama üçte birinin zaviyelerin şeyhlerine ayrılması ile kalan kısmının ise misafirlere, yolculara ya da fakirlerle yemek verme masrafı olarak kaydedilmesi, kazadaki zaviyelerin esas amacını ortaya koy-

maktadır. XVI. yüzyılda Şekerim Dede Zaviyesi'nin gelirinin % 33'ü zaviyedeki görevlilere, % 2,5'i vâkîfın ruhuna dua okumak şartıyla Şerafeddin Camii müezzine ve % 64,5'i misafirlere yemek yedirmeye ayrılmıştı. Aynı zaviyenin 1854 yılı gelirlerinin ise % 76,7'si yemek masrafı, % 12,3'ü tekke hademesine ve %11'i yazıcı ve muhasabe ücretlerine harcanmıştı.

Kazadaki zaviyelerin evlatlık olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla vâkîfın oğluna ya da onun neslinden gelen birine şart koşulmuştur. Bu durum, vakfın idaresinin birçok kişinin elinde olmaması amacıyla yapılmıştı. Zaviyelerdeki görevlere öncelikle vâkîf evladının atanması temel şartlardandı. Fakat bunlar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar, *batn* ya da *aslah* evlat olma özellikleri aranarak çözülmeye çalışılırdı. Derecesi eşit olan vâkîf evladı ise birlikte atanırdı. Dolayısıyla görevler aile içinde tutulmaktaydı. Bu durum kişinin kendisini geliştirmesini engelleyici gibi görünmektedir. Ancak o günün şartlarında kütüphane ve hocalar gibi eğitimin temel argümanlarına ailesi dolayısıyla bu vâkîf evladının daha kolay ulaşabileceği de unutulmamalıdır. Kazada, yolculara verilen bu hizmetler yanında köprü bakımıyla görevli zaviyeler de dikkati çekmektedir. Buğra Baba Zaviyesi, köprü bakımını yapmak şartıyla kendisine vakıf yerler bırakılan zaviyelerdendi. Hacıların geçtiği güzergâhta bulunan zaviyeler ise yolun güvenliğine katkıda bulunmuştu. Ayrıca köprü tamiri ile meşgul olan zaviyeler ulaşımın aksamadan devam etmesine olanak sağlıyordu.

Zaviyelerde görevli olanlar, çeşitli vergilerden muaftı. Genel olarak avarızdan muaf olan zaviyeler içinde öşür, kopçur-ı ağnam, nüzul, resm-i çift ve kovan resminden muaf olanlar vardı. Karaman beylerinin ve Osmanlı yöneticilerinin verdiği bu muafiyetler sonraki yıllarda da tanınmıştı. Ancak bu zaviyelerin ziraat ettiği yerler, vakfa ait ise bu vergiler alınmazken sipahi yeri ekilirse öşürlerini verirlerdi. Zaviyelerin etrafında bağ ve bahçelerin bulunması, zaviyelerdeki dervişlerin küçük ölçekte de olsa tarımsal

faaliyetlerle uğraştıklarına işaret etmektedir.

Kazada bulunan zaviyelerin hangi tarikatlara bağlı olduğu tespit edilememiştir. Ancak Hocend şehrinden geldiği düşünülen Şeyh Hocenti ile kardeşi Şeyh Şekerim Dede'nin geldikleri yer düşünülerek Ahmet Yesevi ekolünden olduğu söylenebilir. Bunun yanında ahi adıyla anılan zaviyelerin varlığı, kazada ahiliğin varlığına işaret etmektedir. Abdulcabbar Zaviyesi'nde ise Mevlevilerin görev alması bu tarikatın etkili olduğunu göstermektedir.

Kazada ahi adıyla kurulan iki zaviye tespit edilmiştir. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında çok etkin bir role sahip olan ahilerle ilgili zaviyeler Ahi Dede (Torla) ve Ahi Seydi v. Ömer Seydi (Gömülce) idi. Zaviyelerin bir kısmı bulunduğu köye ismini vermişti. Mesela, Ali Efendi Zaviyesi aynı isimli köye adını verirken, Efendi Zaviyesi ise Seydiüyüğü şeklinde bir isim verilmesinde etkili olmuştur. Şeyhler Köyü'nün adının da Şeyh Yalıncağ'la ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu şekilde isimlendirilen köylerdeki yerleşmenin de bu tarihlerde başladığı söylenebilir. Zaviye kurucularının isimlerinin köy, mezra, çiftlik ve yaylalara verilmesi, onların buraların yerleşim yeri olarak açılmasına katkı sağladıklarına işaret etmektedir.

Şeyhlerin önderliğinde dervişlerle beraber bir yapı oluşturan zaviyeler, sosyal ve ekonomik alanlarda etkili olmuşlardı. Barınma, yeme-içme, eğitim ve çiftliklerin işletilmesi gibi alanlarda hizmet vermişlerdi. Dini yaşamak ve yaşatmak ile insanlara yardım etmek gibi amaçlarla kurulan tekke ve zaviyeler, kazada yeni yerleşim yerleri de açmışlardı. Dolayısıyla zaviyelerin yöredeki en önemli işlevlerinden birisi de bölgeyi şenlendirmektir. Yeni köyler kurulmasında zaviyelerin önemli bir işlevi vardı.

XVI. yüzyılda tutulan tahrir defterlerinde zaviyelerin sayıları çok değişkendir. Bu, ilk bakışta zaviyelerin ortadan kalktığı izlenimini vermektedir. Ancak, sonraki yıllarda zaviyelere ait kayıtların bulunması, zaviyelerin faaliyette olduğunu göstermektedir. Defterlere kaydedil-

memesi, zaviyenin gelirinin önemsiz görülmesi ya da gelirinin değişmemesi ile ilgili olabileceğini akla getirmektedir. Ama vakfın gelirinin değişmediği yıllarda da kayıtların tutulması bu ihtimalleri de ortadan kaldırmaktadır. Evlatlık vakıfların ortadan kalkmasının en önemli nedeni, zamanla ailenin genişlemesi ve gelirin bütün aile fertlerinin geçimini sağlayamamasıdır. Bu nedenle çıkan anlaşmazlıklardan dolayı devlet, vakıf malına el koymuş olabilir. Bir diğer sebep ise vakıf evladının sona ermesiyle vakıf harap hale gelmiş ya da sahipsiz kaldığından başkalarının eline geçmiş olabilir. Zaviyeler harap olduğunda gelirin bir kısmı ayrılarak tamir ettirilmişlerdi. Zaviyelerin tamirine dair kayıtların özellikle XIX. yüzyılda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, vakfın gelirleri merkezin kontrolünde olduğundan bu yapılara fazla ödenek ayrılamamasından kaynaklanmıştır.

Zaviyelerde görevli olanlar cami ya da mescitlerde de görevlidir. Aynı zamanda kadı ve müderrisin de zaviyede görev alması kazada bu kurumlar arasında bir çatışma olmadığını gösterir. Hacı Yusuf Zaviyesi'nin tevliyeti bir müderrise şart koşulmuştur. O halde zaviye ile medrese uyum içinde ve birbirini tamamlayarak çalışmıştır.

Kazada bulunan zaviyeler aynı zamanda bir ibadethane ve eğitim yeri olarak da kullanılmıştır. Zira birçok köyde cami ve mescit bulunmadığından vakit namazları zaviyelerde kılınmıştır. Yine böyle yerlerde köylüler ortaya çıkan sorunlarda dini bakış açısını da bu şeyhlere sormuş olmalıdır. Bu yönüyle köylülerin dini öğrendikleri yer de zaviyeler olmaktadır. Zaviyelere atanacak kişilerde aranan özellikler, bir insan nasıl olmalı sorusunun da cevabı olmaktadır. İyi bir insan zaviyede görev alırsa köylü de ondan etkilenir. Atamalarda kullanılan *aslah* evlat tabiri de bunu açıklamaktadır. Aranan özellikleri taşımayanlar görevden alınmıştır. Bu nedenlerle köylüye ahlaki ve dini davranışlar da burada öğretilmiş ya da örnek model yöntemiyle verilmeye çalışılmıştır.

Günümüzde türbe olarak adlandırılan bazı yapıların bazı hastalıklara iyi geldiği inancı yaygındır. Osmanlı döneminde de aynı anlayışla hastalar iyileşmek için buralara gitmiş olabilir. Zira bir hastalığa şifa olduğu düşünülen bir kişinin *el vermek* suretiyle bu yeteneği nesline geçirdi. İşte bu ziyaretler de halkı zaviyelere bağlayan nedenler arasındaydı. Halk üzerinde etkili olan bir zaviye, bunu koz olarak da kullanabilirdi.

Şeyh Yalıncağ'ta olduğu gibi şeyhlerin keramet sahibi insanlar olarak anlatılması, onların halk arasında itibar kazanmasına neden olmuştur. Bu sayede insanlar zaviyelerin müridi ya da onların sözünü muteber kabul eden kişiler haline gelebilmiştir.

Dervişlerin halkla ilişkisi vaaz etmekle kurulmuştur. Zira belli gün ve gecelerde yapılan sohbetler sayesinde halka ulaşılmış ve onlara dini konular anlatılmıştır. Zira köylerde halkın dini öğrenebilecekleri kurumlar zaviyelerdi. Yine vakfın gelirleri ihtiyaç sahiplerine zaviyeler eliyle ulaştırılıyordu. Bu da halkla olan bağlantıyı sağlıyor ve kuruma hem maddi hem de manevi yönden bağlı kişiler ortaya çıkarıyordu. Zaviyenin müridinin çoğalması ise zaviyenin itibarını arttırırken birlikte düşünülen ve hareket eden bir topluluk ortaya çıkarıyordu. Bu topluluğun bölgenin ileri gelenleri veya idarecileri üzerinde de etkisi kendiliğinden meydana gelirdi. O halde zaviyeleri sadece dini bir kurum olarak düşünmemek gerekir. Onlara bulunduğu coğrafyanın dini, idari, sosyal ve ekonomik durumunu etkileyen yapılar olarak bakılmalıdır.

Zaviyelere yapılacak atamalarda kadılar vasıtasıyla ya da doğrudan yöneticilere ulaşabilen zaviyedarların bir itibarı olmalıdır. Zira herhangi bir köyde yaşayan köylünün sorunlarının çözümü için yöneticilere ulaşabilirlerdi. Yani yönetenlerle halk arasındaki bağlantıyı da zaviyelerdeki görevliler sağlamış olmalıdır. Çünkü köylerde az çok mürekkep yalamış kişiler zaviyelerdeydi.

Yolcu konaklamak için zaviyeye geldiğinde orada bulunan şeyh ya da dervişlerle muhatap ola-

caktır. Bu da zaviyenin düşüncelerini anlatarak ya da yaşayarak göstermek suretiyle anlatma imkânı sağlayacaktır. Bunun yanında gelen misafir de merak ettiği soruların cevabını bulmak isteyebilir. Böylece misafir ile dervişler arasında bir diyalog kurulmuş olur. Misafir zaviyedeki tavrılardan memnun olursa memleketine döndüğünde bunu çevresine anlatabilir. Bu şekilde zaviyenin ünü etrafa yayılır ve mürid halkası genişleyebilirdi. Gelen misafirler ya da yolcular ticaret erbabı da olabilirdi. Dolayısıyla zaviyeler, ticaretin ilerlemesine de katkı sağlamıştır.

Zaviyelerin halkla bir diğer ilişkisi ise vakfa ait arazilerin şahıslara kiralanması esnasında olurdu. Vakfa kirasını ödeyen köylü toprağı ekmeye devam eder. Ancak bunu aksatan kişi ile vakıf

davalık olurdu. Bu araziler kendi düşüncelerine yakın görüşe sahip kişilere verilmiş olabilir. Ya da en azından varsayılabilir. Bu da zaviyeye maddi ve manevi yönde bağlı bir köylü grubunun oluşmasını sağlardı.

Bunların yanında dervişlerin köylere vakfın görüşlerini aktarmak için gidebilecekleri de unutulmamalıdır. Ayrıca şahsi işleri ya da vakfın işleri için köylülerle irtibat halinde olmaları gerekliydi. İşte bu ve benzeri iletişim alanları dervişlerin fikirlerini anlatmaları için bir imkân sağlamaktaydı. Muhtemelen zaviyelerin bulunduğu köyler de o zaviye etrafında kenetleniyor ve onunla birlikte hareket ediyorlardı. Zira köylüler zaviyeye, zaviye de köylülere muhtaçtı.

Kaynaklar

1. Arşiv Kaynakları

1.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Karaman Ahkam Defterleri (AHK.KR.d): 3, 11, 14, 30.

Cevdet Evkâf (C. EV): 14098, 17242, 18687, 30120.

Cevdet Timar (C. TZ): 4853.

Evkâf Defterleri (EV.d): 15622, 20137, 26189.

Evkâf-ı Haremeyn Muhasebesi Defterleri (EV. HMMH.d): 777.

İbnülemin Evkâf (İE. EV): 2813, 7519.

Maliye Varidat Muhasebesi Temettuat Defterleri (ML. VRD. TMT.d): 9814.

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d): 40, 63, 399, 455.

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530) I (1996). Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu:32.

1.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

Defterler (d.): 582, 591, 2178, 3146.

Hurufat Defterleri (HD): 537, 538, 539, 540, 541, 542, 1058, 1074, 1075, 1078, 1079, 1079/2, 1080, 1082, 1083, 1097, 1106, 1111, 1112, 1133, 1137, 1140, 1143, 1144.

1.3. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGMA)

Tapu Tahrir Defterleri (TD): 113, 565, 584.

1.4. Şeriye Sicilleri

Konya Şeriye Sicilleri (KŞS): 2, 8, 26, 34, 41, 76, 91, 92, 100, 107, 108, 150.

Bozkır Şeriye Sicilleri (BŞS): 336.

1.5. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı

Muallim Cevdet Yazmaları, MC.O.116/1.

2. Kitaplar, Tezler ve Makaleler

Barkan, Ömer Lütfi (1942). "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, II, 279-386.

Coşkun, Fahri (1996). *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Erdoğan, Mehmet Akif (1993). "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 4, Ankara, 467-516.

Erdoğan, Mehmet Akif (2003). "Murat Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar-II-", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII, S. 2, 99-140.

Erdoğan, M. Akif (2006). *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Gülcan, D. Ali (tarihsiz). *Geçmiş Yüzyılların Karaman Büyükleri ve Şairleri*, Bifa Şirketler Grubu Yayınları.

Kahraman, Seyit Ali (2009). *XVI. Yüzyıl Başlarında Karaman Vilâyeti Vakıfları*, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Küçükdağ, Yusuf (2005). "Konya'da Osmanlı Döneminde İnşa Edilen Tekke ve Zaviyeler", *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, Konya, 367-380.

Ocak, Ahmet Yaşar (1978). "Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, S. XII, Ankara, 247-269.

Silay, Güler (2015). *Belviran Kazası Tarihçesi ve Sosyokültürel Yapısı*, Konya: Çizgi Kitabevi Yay.

Şafakcı, Hamit (2013). *Bozkır'da Madencilik (1776-1839)*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Şafakcı, Hamit (2016). "Şeyh Hocenti Zaviyesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 39, Konya, s. 1-23.

Uzluk, F. Nafiz (1958). *Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi*, Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı.

Yıldız, Suat (2010). *(H.984) 1576-1577 Tarihli Timar Ruznamçe Defterine Göre Karaman Eyaleti*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Yörük, Doğan (2005). *XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584)*, Konya: Tablet Kitabevi.

Ekler

Tablo 1: XV-XVI. Yüzyılda Belviran Kazası'ndaki Tekke ve Zaviyeler

Zaviye Adı (Yerleşim Yeri)	Yıllar	1476	1483	1500	1501	1518	1522	1524	1530	1583	1584
Afşar Zaviyesi (Afşar)			X	X					X		
Ahi Dede Zaviyesi (Torla)					X	X	X	X		X	
Ahi Seydi v. Ömer Seydi Zaviyesi (Gömölce)					X	X	X	X			
Alaeddin Bey Zaviyesi (Ayvalıca)						X	X	X			
Ali Efendi Zaviyesi (Ali Efendi)				X	X		X				
Baba Şeyh Zaviyesi (Babasaray)						X	X	X			
Bâli-i Dîvâne Zaviyesi (Manyan)					X	X	X	X			
Buğra Baba Zaviyesi (Dutlu Dinek)			X	X	X	X	X	X	X	X	X
Çavuş İbrahim Zaviyesi (Gödelesün)			X	X		X	X	X	X	X	X
Derviş Ahmed Fakih Zaviyesi (Çardaklı)					X	X	X				
Efendi Seydi Zaviyesi (Seydiüyüğü)			X	X					X		X
Fahreddin Zaviyesi (Emre)						X	X	X			
Hacı Yusuf Zaviyesi (Seniroğlanı)			X	X	X	X	X	X	X	X	X
İbrahim Seydi Zaviyesi (Keşlik)		X	X	X					X		
Saru Yakağan Zaviyesi (Kamardaş)					X	X	X	X			
Sinan Seydi Zaviyesi (Kozbınar)		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Şeyh Alaeddin Zaviyesi (Seçme)					X	X	X	X	X		
Şeyh Alaeddin Bey Zaviyesi (Beyavşar)										X	
Şeyh Ali Zaviyesi (Başkişla)				X	X	X	X	X	X		
Şeyh Bayram Zaviyesi (Kozacı)			X	X	X	X	X	X	X	X	
Şeyh Hamid Zaviyesi (Kepürce)				X					X		
Şeyh Hocenti Zaviyesi (Kuzvıran)					X					X	X
Şeyh İlyas Zaviyesi (Yaylacı/Işıklar)						X	X	X		X	
Şeyh Maruf Zaviyesi (Aşursaray)			X	X	X	X	X	X	X	X	X
Şeyh Mehmet Zaviyesi (Çandar)						X	X	X		X	
Şeyh Ömer Zaviyesi (Aknılı Boyalı)							X				X
Şeyh Şekerim Zaviyesi (Alibeyhüyüğü)							X	X	X	X	X
Şeyh v. Gönder Zaviyesi (Avşarvıran)						X	X				
Şeyh Yakub Zaviyesi (Ergalan)					X	X	X	X		X	
Şeyh Yalınca Baba Zaviyesi (Bozkandak)		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Şeyh Yusuf Zaviyesi (Emre)						X	X				
Türkman Zaviyesi (Morusun)						X	X				
Toplam		3	10	13	16	23	26	20	14	14	10

Tablo 2: XVI. Yüzyıl Sonrasında Belviran Kazası'nda Zaviyeler

Zaviye Adı (Yerleşim Yeri)	Yüzyıl	XVII	XVIII	XIX	Vakfiye Tarihi
Abdülcabbar Zaviyesi (Dinek)			X	X	
Afşar Zaviyesi (Afşar)		X			
Akbınar Zaviyesi (Akpınar)			X	X	
Buğra Baba Zaviyesi (Dutlu Dinek)		X	X	X	1412-1413
Çavuş İbrahim Zaviyesi (Gödelesün)			X		1430
Hacı Yusuf Zaviyesi (Seniroğlanı)		X	X		1329
İbrahim Seydi Zaviyesi (Keşlik)			X	X	1468
Sinan Seydi Zaviyesi (Kozbınar)		X			1457
Şeyh Alaeddin Bey Zaviyesi (Beyavşar)			X		1423-1424
Şeyh Bayram Zaviyesi (Kozçağaç)			X	X	
Şeyh Hocenti Zaviyesi (Kuzvıran)		X	X	X	1400
Şeyh İlyas Zaviyesi (Yaylacı/İşıklar)		X	X	X	1442
Şeyh Maruf Zaviyesi (Aşursaray)			X	X	1375-1376
Şeyh Mehmet Zaviyesi (Çandar)			X		
Şeyh Ömer Zaviyesi (Akinlı Boyalı)			X		1457
Şeyh Şaban Zaviyesi (Hasanköy)			X		
Şeyh Şekerim Zaviyesi (Alibeyhüyüğü)		X	X	X	1364
Şeyh Yakub Zaviyesi (Ergalan)			X	X	
Şeyh Yalıncağ Baba Zaviyesi (Bozkandak)			X	X	
Şeyh Zebun Zaviyesi (Afşar)			X		

Grafik 1: Kazadaki Zaviyelerin Kuruluşunun Yüzyıllara Göre Dağılımı